

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียน การสอนสาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา
 - 1.1 ครอบครัวยุคใหม่
 - 1.2 สตรีศึกษา
 - 1.3 ผู้สูงอายุศึกษา
 - 1.4 พลโลกศึกษา
 - 1.5 พหุวัฒนธรรมศึกษา
 - 1.6 สันติศึกษา
 - 1.7 ภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียน
 2. การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล
 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา

วิทยาการในสาขาสังคมศาสตร์มีความเป็นพลวัตหรือเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลและสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจึงต้องนำข้อมูลและสารสนเทศหรือสาระร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์มาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สาระสนเทศร่วมสมัยที่คัดเลือกมาให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาได้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ ครอบครัวยุคใหม่ สตรีศึกษา ผู้สูงอายุศึกษา พลโลกศึกษา พหุวัฒนธรรมศึกษา สันติศึกษา และภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียน ทั้งนี้เพราะสาระร่วมสมัยดังกล่าวมีความสำคัญ ดังนี้

ครอบครัวศึกษา เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของสังคม มีความผูกพันกับมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น การศึกษาเรื่องครอบครัวจึงมีความสำคัญ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัวอย่างถูกต้อง ได้เรียนรู้บทบาทของสมาชิกในครอบครัว เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การจัดการเรียนการสอนครอบครัวศึกษาสามารถสอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สำหรับเรื่องของสตรีศึกษานั้น ถ้าเราศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จะพบว่าเรื่องราวในอดีตส่วนใหญ่มักเน้นบทบาทของวีรบุรุษหรือมหาบุรุษเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบทบาทหรือเรื่องราวของสตรีเพศดูเหมือนว่าจะถูกละเลยหรือเกือบไม่ได้มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ดังนั้น จึงมีการเคลื่อนไหวในด้านบทบาทและสถานภาพของสตรีมากขึ้น โดยเน้นความเสมอภาคทางเพศ การกำจัดอคติทางเพศ หรือการกดขี่ทางเพศ เป็นต้น ความเคลื่อนไหวที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษา เพราะเชื่อว่า การศึกษาจะทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติหรือค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับสตรีเพศมากยิ่งขึ้น ความพยายามในเรื่องนี้ ทำให้มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับสตรีขึ้น เรียกว่า สตรีศึกษา มาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มีความเกี่ยวข้องกับสาระร่วมสมัยสตรีศึกษาโดยตรง

ส่วนสาระร่วมสมัยอีกสาระหนึ่ง คือ ผู้สูงอายุศึกษานั้น องค์การอนามัยโลกได้คาดการณ์ไว้ว่าในปี พ.ศ. 2568 หรืออีก 14 ปีข้างหน้า ทั่วโลกจะมีผู้สูงอายุมากกว่า 800 ล้านคน ซึ่ง 2 ใน 3 ของผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับ “ผู้สูงอายุ” หรือ ผู้สูงอายุศึกษา จึงเป็นสาระร่วมสมัยที่ได้รับความสนใจอย่างยิ่ง และควรได้มีการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ และสามารถปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง เป็นต้นว่า ให้ความเคารพ ให้เกียรติ ยกย่อง และกตัญญูรู้คุณท่าน ซึ่งเป็นค่านิยมที่สังคมไทยได้มีการปลูกฝังให้กับเยาวชนมานานแล้ว ซึ่งมาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุศึกษาด้วย

ส่วนการศึกษาเรื่อง โลกศึกษานั้น สืบเนื่องจากแนวคิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของประเทศได้มีการขยายขอบเขตออกไป ถึงการพัฒนาการเป็นพลเมืองดีของโลก เพื่อการอยู่ร่วมกันในโลกอย่างสันติสุข มีความรัก และความเข้าใจซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนสาระร่วมสมัย

พลโลกศึกษาในสถานศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเนื่องจากปัจจุบัน สังคมโลก รวมทั้งสังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรม ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมมีความหลากหลายหรือมีความเป็นพหุ ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม สาระร่วมสมัยเรื่อง พหุวัฒนธรรมศึกษา และสันติศึกษา จึงเป็นสาระที่ครูสังคมศึกษานำมาจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนของตนอีกสาระหนึ่ง

การจัดการเรียนการสอนพลโลกศึกษา พหุวัฒนธรรมศึกษา และสันติศึกษา จึงสามารถสอดแทรกในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เพราะทั้งมาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระที่ 2 เกี่ยวข้องกับสาระร่วมสมัยทั้ง 3 สาระอย่างยิ่ง

ภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียน ได้แก่ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และสึนามินั้น นับเป็นภัยพิบัติที่สามารถเกิดขึ้นได้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งภัยพิบัติเหล่านี้มนุษย์ไม่สามารถทำนายได้ล่วงหน้าเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ดังนั้น การรู้เท่าทันถึงสาเหตุการเกิด รวมทั้งวิธีการปฏิบัติตนก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังจากการเกิดภัยพิบัติจะช่วยลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ การจัดการเรียนการสอนสาระร่วมสมัย เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียนสามารถสอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ดังนั้น สาระร่วมสมัยที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงได้แก่ ครอบครัวศึกษา สตรีศึกษา ผู้สูงอายุศึกษา พลโลกศึกษา พหุวัฒนธรรมศึกษา สันติศึกษา และภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ครอบครัวศึกษา (Family Education)

ครอบครัวศึกษา เป็นการศึกษาสถาบันที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของสังคม เนื่องจากมีความผูกพันกับมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีจุดมุ่งหมายและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามธรรมชาติของครอบครัวและคณะ (Gross and others, 1978 อ้างในสุนนทิพย์ บุญสมบัติ 2555) ดังนี้

1.1.1 จุดมุ่งหมายของครอบครัวศึกษา

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเป้าหมาย บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจและตระหนักถึงพันธะผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัวอย่างแท้จริง

3) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัวที่รวมตัวเป็นสถาบันหลักของสังคม และเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ

1.1.2 เนื้อหาสาระของครอบครัวศึกษา

1) ความหมายของสถาบันครอบครัว ครอบครัว หมายถึง สถาบันสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกับหญิงหนึ่งหรือมากกว่า โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติ พร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ

โดยความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ครอบครัวนั้นถือเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลหนึ่ง แต่เป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งอาจสรุปลักษณะแห่งการรวมกลุ่ม ได้ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล 2539)

- ก) เป็นการรวมกลุ่มที่จะต้องมีความสัมพันธ์ของเพศระหว่างชายและหญิง
- ข) เป็นการรวมกลุ่มที่สมาชิกจะมาอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ค) เป็นการรวมกลุ่มที่สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและยืนยาวถาวร
- ง) เป็นการรวมกลุ่มที่สมาชิกจะแลกเปลี่ยนนิสัยซึ่งกันและกัน
- จ) เป็นการรวมกลุ่มที่สมาชิกจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามทุกข์ยาก

2) หน้าที่ของสถาบันครอบครัว เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันในลักษณะครอบครัวเช่นนี้ สังคมได้กำหนดหน้าที่ที่ครอบครัวพึงปฏิบัติ ทั้งในด้านการทำหน้าที่ส่วนบุคคลและในด้านที่เป็นส่วนร่วมคือเพื่อสังคมด้วย กล่าวโดยสรุป หน้าที่ของสถาบันครอบครัวมีดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล 2539)

ก. การสนองความต้องการของพฤติกรรมทางเพศและการสืบเชื้อสาย โดยธรรมชาติชายและหญิงย่อมมีความรักและความต้องการทางเพศ ครอบครัวได้ทำหน้าที่สนองความต้องการดังกล่าวนี้อย่างแท้จริง และเป็นการควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขตที่พึงประสงค์อีกด้วย

จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชายและหญิงในทางเพศนี้ ทำให้ครอบครัวมีหน้าที่อีกประการหนึ่ง คือการสืบเชื้อสายหรือการให้กำเนิดบุตร ซึ่งถือเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม ถ้าครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว คงไม่มีมนุษยชาติสืบมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ข. การกำหนดสถานภาพให้แก่สมาชิกใหม่ หน้าที่อีกประการหนึ่งของครอบครัว ก็คือการกำหนดสถานภาพให้แก่สายโลหิตที่เกิดมา กล่าวคือ สมาชิกใหม่ที่เกิดมา จะได้สถานภาพจากครอบครัว เช่น การสืบสกุลจากบิดา หรือบางสังคมอาจสืบสกุลจากมารดา สถานภาพที่ครอบครัวให้แก่สมาชิกใหม่นี้ ทำให้รู้ว่าผู้เกิดใหม่เป็นใคร อยู่ในกลุ่มใด เป็นต้น

ค. การเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ของสังคม เนื่องจากมนุษย์เกิดมามีความอ่อนแอ ไม่

สามารถเลี้ยงตนเองให้อู้อรอดได้ จึงต้องการผู้ดูแลคุ้มครอง พ่อแม่ในฐานะที่ให้กำเนิดบุตร มีหน้าที่และภาระที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรให้เติบโต มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อเป็นกำลังที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

ง. การทำหน้าที่สังคมประกิต (socialization) หรือการขัดเกลาทางสังคม ครอบครัว ถือได้ว่าเป็นหน่วยแรกของสังคมที่มีความสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่สังคมประกิตทั้งกระบวนการ การทำหน้าที่กระบวนการสังคมประกิตของครอบครัวนี้ ก็คือ การให้การศึกษาแก่สมาชิกใหม่ในรูปของการอบรมบ่มนิสัย การให้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ของสังคม รวมทั้งการขัดเกลาบุคลิกภาพให้เป็นที่พึงประสงค์อีกด้วย

ครอบครัวได้อบรมบ่มนิสัยให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้พฤติกรรมที่เป็นแบบมาตรฐานของสังคม ตั้งแต่แรกเกิดเลยทีเดียว โดยใช้การอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นจึงอาจเห็นได้ว่า อุปนิสัย มารยาทในการเข้าสมาคม กิริยา วาจา บุคลิกภาพ ฯลฯ ของบุคคลที่ปรากฏในสังคมนั้น ส่วนใหญ่จะ มาจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

จ. การทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเศรษฐกิจ ครอบครัวเป็นทั้งหน่วยในการผลิต เช่น การผลิตสินค้า การให้บริการ รวมทั้งการเป็นหน่วยในการบริโภคอีกด้วย สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะบิดามารดา จะทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต กล่าวคือ การหาเลี้ยงชีพโดยการประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อนำรายได้นั้นมาบริโภคในส่วนตัวและในส่วนที่เป็นของสมาชิกอื่น ๆ

ฉ. การให้ความรักและความอบอุ่นแก่สมาชิก โดยธรรมชาติมนุษย์ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความคุ้มครอง การยอมรับ ความเห็นใจ ความเมตตา ฯลฯ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึก ดังนั้นครอบครัวจึงมิใช่แต่ทำหน้าที่ในการให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูให้สมบูรณ์แข็งแรงเท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่ในการให้ความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจแก่สมาชิกของครอบครัวด้วย

ช. การให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในครอบครัว การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ทำให้ครอบครัวต้องคอยช่วยเหลือสมาชิกในยามทุกข์ยาก เช่น การช่วยแก้ไขปัญหของสมาชิกในครอบครัว การดูแลพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น

1.1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครอบครัวศึกษา

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ (2555) ได้อธิบายการจัดการเรียนการสอนครอบครัวศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาว่า อาจจัดไว้ในโปรแกรมวิทยาศาสตร์มนุษย์ (The Human Science Program) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสืบค้นภูมิหลังของครอบครัวด้วยวิธีการวิจัยเรื่องราวของ

บรรพบุรุษคนใดคนหนึ่งในครอบครัวของผู้เรียนเอง การวิจัยนี้จะได้จากการสัมภาษณ์และ/หรือการโต้ตอบกับสมาชิกของครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยใช้เอกสารที่มีอยู่อันได้แก่ สูติบัตร มรณบัตร ใบสมรส พินัยกรรม เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนจดหมาย อัลบั้ม รูปถ่าย และเอกสารสำคัญอื่น ๆ

ในโปรแกรมวิทยาศาสตร์มนุษย์นี้อาจแบ่งย่อยเป็นโมดูล (module) ซึ่งได้แก่ “Reproduction” และ “Rules” สำหรับ **Reproduction** หรือการให้กำเนิดนั้นจะเน้นคำถามให้นักเรียนตอบว่า “อะไร ทำให้เกิดครอบครัว” และในบัตรแต่ละใบจะมีคำอธิบายถึงการรวมกลุ่มกันของมนุษย์ในหลายลักษณะ นักเรียนแต่ละคนจะได้บัตรแต่ละใบเพื่อใช้เป็นประเด็นอภิปรายว่า กลุ่มคนแบบใดที่มาอยู่รวมกันแล้วจึงจะเรียกว่า “ครอบครัว”

ส่วน **Rules** หรือกฎระเบียบนั้น จะสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักการใช้เครื่องมือในการสำรวจ (survey) และการสัมภาษณ์ (interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในทางสังคมวิทยานั้นเอง เพื่อให้ได้เนื้อหาหลักการของครอบครัวด้วยการสำรวจและการสัมภาษณ์คนในชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและความสัมพันธ์ต่อครอบครัวที่เป็นอยู่ทั่วไปในชุมชนนั้น

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครอบครัวศึกษาในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ยังอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างวัฒนธรรมและ/หรือวัฒนธรรมย่อย (subculture) ของหน่วยครอบครัว เช่น ครอบครัวในประเทศจีนกับประเทศสหรัฐอเมริกา หรือครอบครัวในชนบทกับครอบครัวในเมือง เป็นต้น

1.2 สตรีศึกษา (Women Studies)

1.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสตรีศึกษา สิริวรรณ ศรีพล (2536 : 48-50) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสาระร่วมสมัยเรื่อง สตรีศึกษาไว้ดังนี้

ถ้าเราศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จะพบว่าเรื่องราวในอดีตส่วนใหญ่ มักเน้นบทบาทของวีรบุรุษหรือมหาบุรุษเป็นส่วนใหญ่ เหตุการณ์ที่ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ มักเป็นเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่สะท้อนความสามารถของบุรุษเพศเกือบทั้งสิ้น เช่น การสงคราม การปฏิวัติ หรือแม้กระทั่งการสร้างสรรคัลวัฒนธรรม ส่วนบทบาทหรือเรื่องราวของสตรีเพศดูเหมือนว่าจะถูกละเลยหรือเกือบไม่ได้มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่เบื้องหลังความสำเร็จของวีรบุรุษหรือเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ มีผู้หญิงเข้าเกี่ยวข้องด้วยไม่มากนักน้อย และน่าจะถือได้ว่า ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ และผู้หญิงก็เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า บทบาทและฐานะของผู้หญิงตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน และที่ปรากฏในสังคมต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคของโลกนั้น ดูเหมือนว่าสตรีจะมีสถานภาพที่ด้อยกว่าบุรุษในทุกด้านและในทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นในด้านครอบครัว การเมืองหรือเศรษฐกิจก็ตาม ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นั้น ได้ทำให้บทบาทของสตรีซึ่งมีมาแล้วแต่ในประวัติศาสตร์ได้มีการพัฒนาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น สตรีมีบทบาทในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และร่วมพัฒนาสังคมในทุกด้าน ดังนั้น จึงมีการเคลื่อนไหวในด้านบทบาทและสถานภาพของสตรีมากขึ้น โดยเน้นความเสมอภาคทางเพศ การกำจัดอคติทางเพศ หรือการกดขี่ทางเพศ เป็นต้น ความเคลื่อนไหวที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษา เพราะเชื่อว่า การศึกษาจะทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติหรือค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับสตรีเพศมากยิ่งขึ้น ความพยายามในเรื่องนี้ ทำให้มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับสตรีขึ้น เรียกว่า สตรีศึกษา (Women Studies)

การจัดการศึกษาวิชาสตรีศึกษา มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับสตรีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านกายภาพ สถานภาพ บทบาท สิทธิสตรี สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคในโอกาสต่าง ๆ และปัญหาอื่น ๆ ของสตรี รวมทั้งเน้นความสามารถในการแก้ไขปัญหาความเสมอภาคของผู้หญิง และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงด้วย ทั้งนี้เป็นการมุ่งพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของผู้หญิงอย่างแท้จริง

1.2.2 การจัดการเรียนการสอนวิชาสตรีศึกษาในวิชาสังคมศึกษา

กรัมส์ (Grambs, 1976: 2-5 อ้างในสิริวรรณ ศรีพหล 2536: 49-50) กล่าวว่า ครูคือบุคคลสำคัญยิ่งที่จะนำเรื่องราวของผู้หญิงมาบรรจุไว้ในหลักสูตร ครู คือ ผู้ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสมดุลทางเพศในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็กชายและเด็กหญิง สตรีหรือบุรุษ ครูต้องชี้ให้เด็กทั้งสองเพศเกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของเพศหญิงและเพศชายในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ผ่านมาแล้วในประวัติศาสตร์ กรัมส์ได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนเกี่ยวกับผู้หญิงสามารถที่จะนำมาบรรจุไว้ในการศึกษาทุกระดับ ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1) **ระดับปฐมวัยศึกษา** ครูจัดบรรยากาศในห้องเรียนโดยนำภาพเกี่ยวกับกิจกรรมหรืองานของเด็กชายและเด็กหญิง ผู้ใหญ่ที่เป็นเพศชายและเพศหญิง โดยเฉพาะงานของเพศหญิงควรเสนองานที่นอกเหนือจากงานบ้าน แต่เป็นงานที่ผู้หญิงทำนอกบ้านเสมอกับงานของผู้ชาย นอกจากนั้นควรนำนิทานหรือเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นความสามารถของเด็กหญิงที่สามารถทำงานหรือแก้ปัญหาได้ทัดเทียมกับเด็กผู้ชาย

2) **ระดับประถมศึกษา** ครูควรชี้ให้เห็นว่างานต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมนั้นไม่ควรติดอยู่กับลักษณะเฉพาะของเพศ ควรนำตัวอย่างของผู้หญิงที่มีอาชีพต่าง ๆ เช่นเดียวกับเพศชายมาให้นักเรียนศึกษา เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสมดุลทั้งสองเพศ นอกจากนี้ ครูควรนำตัวอย่างของผู้หญิงในวัฒนธรรมต่าง ๆ มาให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อเป็นการเปรียบเทียบถึงบทบาทของผู้หญิงในสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน นอกจากนี้ สื่อการสอนที่ครูนำมาใช้ ควรคัดเลือกสื่อที่ไม่มีอคติทางเพศ ควรเน้นสื่อการสอนที่เน้นความสำคัญของสตรีด้วย

3) **ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น** การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสตรีในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูควรเน้นบทบาทของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ของชาติและประวัติศาสตร์ของโลก โดยชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงมีส่วนสร้างประวัติศาสตร์อย่างไร การสอนแต่ละบทเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ ครูควรชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้ชายและบทบาทของผู้หญิงควบคู่กันไป นอกจากนี้ ครูควรเน้นการสอนประวัติศาสตร์สังคม (Social History) ซึ่งแนวการสอนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าใดนัก การเรียนประวัติศาสตร์สังคม จะทำให้ครูสามารถชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในอดีตว่ามีส่วนร่วมสร้างสังคมได้อย่างไร

นอกจากการเน้นบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์แล้ว ครูควรชี้บทบาทของผู้หญิงในโลกปัจจุบันเปรียบเทียบไปด้วย โดยเน้นบทบาทในเรื่องการประกอบอาชีพ และบทบาทที่มีต่อสังคมและการเมือง เช่น กรณีที่บางประเทศมีผู้นำเป็นผู้หญิง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อพัฒนาทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับสตรีแก่นักเรียนอย่างถูกต้อง

4) **ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย** การจัดการเรียนการสอนสตรีศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ อาจจัดให้มีลักษณะคล้ายกับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรืออาจจะพัฒนาโดยการสร้างเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ที่เกี่ยวกับสตรีในประวัติศาสตร์และสตรีในโลกปัจจุบันเป็นการเฉพาะ หรืออาจจะบูรณาการไว้ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา แล้วแต่ความเหมาะสม การจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปลายที่เป็นคนรุ่นใหม่ จะสามารถเปลี่ยนความคิดทางสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ในทางกฎหมายและสังคม สิ่งสำคัญก็คือทั้งครูและโรงเรียนต้องช่วยนักเรียนให้เข้าใจตนเองและสังคม เข้าใจบทบาทของตนที่จะไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างดี

1.3 ผู้สูงอายุศึกษา (The Elderly Education)

นอกจากกรอบคร่ำศึกษาแล้ว “ผู้สูงอายุศึกษา” ก็เป็นสาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษาที่ควรนำมาจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

สุนทรภู่ บุญสมบัติ (2555) ได้ให้รายละเอียดในเรื่องนี้ไว้ว่า

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ผู้สูงอายุ (The Elderly) หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในปัจจุบันทั่วโลกมีผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น และมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ประชากรในกลุ่มอายุอื่น ๆ จึงควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะได้ตอบรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

การจัดการเรียนการสอน “ผู้สูงอายุศึกษา” สามารถกระทำได้ควบคู่ไปกับสถาบันครอบครัว หรือ “ครอบครัวศึกษา” เพราะสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันอันสำคัญยิ่งที่จะต้องศึกษาหาความรู้เพื่อจะได้ดูแลผู้สูงอายุให้มีความสุขในบั้นปลายของชีวิต แต่ในทางตรงข้าม ถ้าครอบครัวใดไม่เอาใจใส่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ ท่านจะไม่มีความสุขในบั้นปลายของชีวิต กิดมาก เจ็บเหงา โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนสุขภาพกายและสุขภาพจิตอ่อนแอลงเรื่อย ๆ ผลสุดท้ายจะมีชีวิตไม่ยืนยาวและกลายเป็นปัญหาของสังคม

ดังนั้นผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเป็นบุตรเป็นหลานที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวซึ่งอาจเป็นบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย จึงควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนี้ (สุนทรภู่ บุญสมบัติ 2555: 6-26)

- 1) **ความสุขในครอบครัว** ผู้สูงอายุจะได้อยู่ในครอบครัวอย่างอบอุ่น ได้รับความเคารพนับถือ และการเอาใจใส่ดูแลจากลูกหลานอย่างดีและสม่ำเสมอ
- 2) **ความสุขเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง** อันเกิดจากปัจจัยแวดล้อมที่ดีคือ อาหารดี อากาศดี ออกกำลังกายสม่ำเสมอ อารมณ์ดี และขับถ่ายดี
- 3) **ความสุขทางใจ** ด้วยการให้ผู้สูงอายุได้ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ได้พักผ่อนหย่อนใจตามสมควรและได้มีการพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น
- 4) **ความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือสังคม** ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะ “ผู้ให้” เพราะผู้สูงอายุให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้ด้วยความจริงใจและมีความสุขในการร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างแท้จริง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน “ผู้สูงอายุศึกษา” อาจทำได้ด้วยวิธีเดียวกันกับ “ครอบครัวศึกษา” คือการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในครอบครัว การสำรวจ เช่น การออกไปยังชุมชนใกล้บ้านเพื่อสำรวจการจัดบริการสาธารณะและการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการแสดงบทบาทสมมติเพื่อให้เข้าใจผู้สูงอายุยิ่งขึ้น เป็นต้น

1.4 พลโลกศึกษา (Global Education)

1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับพลโลกศึกษา การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีเป็นจุดหมายสำคัญของหลักสูตรในทุกระดับมาทุกสมัย แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพลเมืองดี (Civic Education หรือ Citizenship) มีมาตั้งแต่สมัยยุคกรีกโบราณแล้ว และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน แต่พลเมืองดีมักถูกเน้นไปในลักษณะของความจงรักภักดีต่อประเทศ ตามระบอบการปกครองของประเทศตน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีได้มีการเปลี่ยนแปลง ความคิดเรื่องการพัฒนาพลเมืองในระดับโลกหรือพลโลกนี้ เริ่มปรากฏชัดเจนภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อพลเมืองของโลกเริ่มตระหนักว่า การเรียนรู้เรื่องราวของประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากประเทศที่ตนอาศัยอยู่เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันบนโลกนี้ มิใช่อยู่บนผืนแผ่นดินของโลกเดียวกันเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการอยู่ร่วมกันในแง่ความสัมพันธ์ หรืออาจในแง่ของความขัดแย้งอีกด้วย นอกจากนั้นยังต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงข้อหนึ่งว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกนี้นับวันมีแต่ทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อยู่นอกเหนือพื้นที่นั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดเรื่องการอยู่บนโลกนี้ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ความพยายามที่จะเรียนรู้และเข้าใจบุคคลในที่อื่น ๆ รวมทั้งการเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพเพื่อโลกที่เราอาศัยอยู่ด้วยกัน (Kniep 1986 : 437 - 446)

ดังนั้น ความเป็นพลเมืองดีจึงควรขยายขอบเขตไปถึงการเป็นพลเมืองดีของโลกทั้งโลก การเป็นพลเมืองดีมิใช่เพียงแต่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศ และระบอบการเมืองการปกครองที่ประเทศของตนดำเนินการอยู่เท่านั้น แต่ต้องอาศัยการมีความรู้ ความเข้าใจในสาระวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโลก มีเจตคติ ค่านิยม จริยธรรมที่พึงประสงค์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ การเตรียมคนเป็นพลเมืองดีจำเป็นต้องเตรียมในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมโลก สังคมที่คตินั้นต้องมีขอบเขตครอบคลุมถึงระดับโลกด้วย

จากการตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาพลเมืองสู่ความเป็นพลโลกนี้ ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดการศึกษา เรื่อง “Global Education” หรือการศึกษาเกี่ยวกับโลกเกิดขึ้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็น “Global Citizenship” หรือความเป็นพลเมืองโลก แนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาเกี่ยวกับ “Global Education” หรือโลกศึกษา หรือพลโลกศึกษานี้ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้มีการเผยแพร่ไปยังภูมิภาคอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง หลายประเทศที่ได้รับแนวคิดนี้ได้ไปจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมในโรงเรียน โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบททางการศึกษาของประเทศนั้น

สำหรับประเทศไทย แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับโลก ได้เริ่มมีขึ้นแล้ว โดยปรากฏในรายละเอียดของ “โครงการการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ” และ “ศูนย์ความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ” ซึ่งทั้งสองโครงการมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนหรือสมาชิกได้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างพลเมืองของชาติต่าง ๆ ซึ่งจุดประสงค์ดังกล่าวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแนว “Global Education” หรือพลโลกศึกษาเช่นกัน

ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอน “Global Education” หรือพลโลกศึกษา โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อเตรียมนักเรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพต่อไป

กล่าวโดยสรุป พลโลกศึกษา (Global Education) หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลโลกและพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของสังคมโลก มิใช่เน้นเฉพาะการเป็นพลเมืองดีในประเทศของตนเท่านั้น ทั้งนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมืองของโลกที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาผู้เรียนให้มีแนวคิดและเจตคติที่ถูกต้องในเรื่องการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ในแง่ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในแง่ของการให้ความร่วมมือและการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จากความรู้ความเข้าใจพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ เจตคติ และทักษะที่ได้รับจากการพัฒนาดังกล่าว จะนำเยาวชนไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพของสังคม อันจะนำมาซึ่งสันติสุขของโลกอันเป็นเป้าหมายสุดท้าย

1.4.2 เป้าหมายของการจัดการศึกษาด้านพลโลกศึกษา เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาด้านอื่น ๆ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลโลกนั้นมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกในทรรศนะที่กว้างกว่าเดิม โดยให้รู้จักโลกในแง่มุมต่าง ๆ นอกจากการเรียนรู้เชิงวิชาการแล้ว การพัฒนาทักษะความสามารถสำหรับการเป็นพลเมืองดีของโลกก็ยังมีความจำเป็นอีกด้วย รวมทั้งการพัฒนาทัศนคติในการมองโลกของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ไมเคิลลิส (Michaelis, 1992 : 200) ได้ระบุเป้าหมายของการจัดการศึกษาด้านพลโลกศึกษา ไว้ว่า

1) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติในระบบโลก (Global Systems) โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบโลกที่สำคัญ ๆ เช่น ระบบการค้าโลก ระบบนิเวศวิทยาโลก ระบบการเมืองการปกครองโลก เป็นต้น โดยเน้นในเรื่องความหลากหลาย

ทางวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง การไต่หาสันติภาพ และการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์

2) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีกระบวนการทางการคิดและทักษะการตัดสินใจ โดยรู้ว่าผู้อื่นคิดและตัดสินใจอย่างไรบนวิถีการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้น

3) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการอ่าน การเรียนรู้ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดลำดับข้อมูล รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล

4) เพื่อพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีความเชื่อถือและเคารพในคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากวัฒนธรรมของตน ให้ชื่นชมความแตกต่างที่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่น ๆ มีความเข้าใจและร่วมในกิจกรรมของวัฒนธรรมอื่น

จะเห็นได้ว่า ไม่เคิลลิสได้เน้นเป้าหมายของโลกศึกษาใน 3 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

กลีฟแลนด์ (Cleveland, 1986: 416) ได้ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนโลกศึกษาไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับโลกหรือเหตุการณ์ของโลกเท่านั้น แต่ควรเน้นในด้านความรู้ลึกของผู้เรียนที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนโลกศึกษาจึงควรพัฒนาด้านความรู้ลึกหรือด้านเจตคติในเรื่องต่อไปนี้

- 1) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
- 1) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
- 3) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “ความปลอดภัยของชาติ”
- 4) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปรับตัวของการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ
- 5) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์และแนวทางการแก้ไขข้อขัดแย้งนั้น
- 6) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในโลกนี้ ซึ่งทุกคนในโลกล้วนมีส่วนสร้างและเกี่ยวข้อง

สำหรับคนีฟ (Kniep, 1986: 356 – 357) ได้ระบุว่า เป้าหมายของโลกศึกษาควรเน้นในด้านเนื้อหาสาระ (Knowledge) ความสามารถ (Abilities) ค่านิยม (Valuing) และการมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation)

จากงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสถานภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาด้านสกลทรรศน์ศึกษาในประเทศไทย” (สิริวรรณ ศรีพหล 2536) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านสกลทรรศน์ศึกษาหรือโลกศึกษา ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักในความสัมพันธ์ของความหลากหลายในเรื่องต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ เชื้อชาติ สภาวะแวดล้อม ฯลฯ ของพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่า พลเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกต่างก็มีความสำคัญ มีความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน
3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่า โลกของเราจะอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
4. เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่า บทบาทหรือหน้าที่ของพลเมืองในภูมิภาคหนึ่งหรือของประเทศใดประเทศหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อไปยังพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกทั้งหมด
5. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีเจตคติที่ถูกต้องว่าสิ่งต่าง ๆ หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ของโลกย่อมมีการเปลี่ยนแปลงได้
6. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ตลอดจนมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในโลก
7. เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างประสานสัมพันธ์และอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการประมวลแนวคิดของนักการศึกษาท่านต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น อาจสรุปได้ว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาด้านโลกศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของโลกที่ประกอบด้วย

1. ด้านความรู้ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบโลกในด้านต่าง ๆ เข้าใจความสัมพันธ์ของระบบเหล่านั้น รวมทั้งความเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อระบบโลก
2. ด้านเจตคติ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้สึก ทศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบโลก ความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในฐานะการเป็นพลเมืองโลกที่มีประสิทธิภาพ
3. ด้านทักษะ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการจัดการเกี่ยวกับข้อมูล ทักษะการคิด และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมโลก

จากการศึกษาเป้าหมายของโลกศึกษาจะพบว่า โลกศึกษานับเป็นการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองโลก ให้เป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกของความรับผิดชอบที่ตนเองพึงมีต่อสังคมโลก โดยเน้นความ

เข้าใจอันดีระหว่างกัน เน้นความเข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์ของพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ เน้นความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม และการเน้นความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การสร้างพลเมืองโลกให้มีคุณภาพดังกล่าว อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาโลกศึกษานั้น ก็เป็นเป้าหมายสูงสุด คือ สันติสุขที่จะบังเกิดขึ้นในโลกนั่นเอง

การจัดการศึกษาด้านโลกศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในอีกหลาย ๆ โปรแกรม กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมและพหุเชื้อชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติของพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ การเข้าใจถึงความหลากหลายนี้ จะทำให้ผู้เรียนมีโลกทรรศน์ในการมองพลเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างถูกต้อง

เนื่องจากการจัดการศึกษาโลกศึกษามุ่งให้เยาวชนมีความเข้าใจอันดีระหว่างกันและระหว่างชาติ ทั้งนี้เพื่อมุ่งสู่สันติภาพที่จะเกิดขึ้นในโลกอย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างสันติภาพและความเข้าใจระหว่างชาติ จึงเป็นการเรียนการสอนที่มีความสำคัญและส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านโลกศึกษาไปสู่ผลสำเร็จยิ่งขึ้น

1.5 พหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education)

1.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละแห่งหรือ แต่ละชุมชน หรือแต่ละสังคมที่มีการปฏิบัติ เลือกรับ ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ดังนั้นในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมย่อย

โลกปัจจุบันอยู่ในศตวรรษที่ 21 ที่มีประชากรหลายพันล้านคนอาศัยอยู่ในหลายร้อยประเทศ จึงมีความหลากหลาย (พหุ)ทางเชื้อชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่บนโลกนี้มีทั้งความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ประเทศต่าง ๆ ที่มีประชากรจำนวนมากนี้ มีประชากรที่มีเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมาก

สำหรับในประเทศไทยนั้น เรามีวัฒนธรรมไทยเป็นหลักของประเทศ แต่ในวัฒนธรรมไทยนั้น ก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรราว 65 ล้านคน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สํารวจเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2554 ประชากรประเทศไทยมีจำนวน 64,076,033 คน) ประกอบด้วยกลุ่มคนไทยเชื้อสายไทย จีน ญวน ลาว เขมร ไทยทรงดำ ไทยพวน มลายู ฯลฯ ประชากรไทยจึงประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายภาษา หลากหลายขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งมีปัญหา

เรื่องผลประโยชน์และเป้าหมายต่าง ๆ กันไป ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งของโลก แต่ทุกวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีคุณค่าในตัววัฒนธรรมดังที่ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า “..... ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่นและประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่มีใครเหนือใคร เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ไม่ได้รวมศูนย์ การยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลายและทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน” (ศ.นพ.ประเวศ วะสี 2547)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขนั้น มีความหลากหลายหรือมีความเป็นพหุ ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของพหุวัฒนธรรม คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ การดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ที่มีความเหมือนและความต่างจากวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยเน้นการยอมรับซึ่งกันและกัน

1.5.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ริเริ่มการจัดการเรียนการสอนโลกศึกษา (Global Education) โดยมีเป้าหมายประการหนึ่งเพื่อมุ่งเน้นเรื่องของพหุวัฒนธรรมและพหุชาติพันธุ์ แต่ก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 3 ทศวรรษ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นไป ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้ริเริ่มโปรแกรมการศึกษาพหุ (หลาย) วัฒนธรรมและการศึกษาพหุ (หลาย) ชาติพันธุ์ (Multicultural/Multiethnic Education) ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยมุ่งให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและซาบซึ้งในมรดกทางความหลากหลายของวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการขจัดอคติและความลำเอียงส่วนตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคมอเมริกัน

สำหรับความหมายของ คำว่า “การศึกษาพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Education) และ การศึกษาพหุชาติพันธุ์ (Multiethnic Education) นั้น ไมเคิลลิส มอลแลน และเวลตัน (Michaelis, Mallan, and Welton) เห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรม เป็นคำที่ใกล้เคียงกันและมีนัยเดียวกัน ในทางสังคมศึกษานั้นจะหมายถึงสิ่งเดียวกัน กล่าวคือ การศึกษาพหุวัฒนธรรมในความหมายกว้างจะรวมถึงการศึกษาพหุชาติพันธุ์ด้วย เนื่องจากความเป็นพหุชาติพันธุ์นั้นมีบริบทสังคมเดียวกันกับความเป็นพหุวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาพหุวัฒนธรรมจึงครอบคลุมถึงการศึกษาพหุชาติพันธุ์อยู่แล้ว และมีแนวโน้มที่จะเน้นแต่การศึกษาพหุวัฒนธรรมเท่านั้น (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ 2536: 83)

ในวงการสังคมศาสตร์และสังคมศึกษาทั่วโลกได้ให้ความสนใจต่อกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชากรทั่วทุกมุมโลกตั้งแต่ทศวรรษที่แล้ว โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประชากรประมาณ 250 ล้านคน ในปี ค.ศ. 1990 ได้ประมาณกันว่าประชากรทุก 1 ใน 4 คนที่อยู่อาศัยอยู่ในประเทศนี้จะเป็นคนผิวสีอื่น (People of Color) ที่ไม่ใช่ผิวขาว แต่ต่อไปคือ ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นไป อาจจะเป็นว่าประชากรทุก 1 ใน 3 คนที่อยู่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาจะเป็นคนผิวสีอื่น ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ (Ethnic Group) อันได้แก่ คนผิวดำ กลุ่มอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน (Afro-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกัน (Mexican-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายอินเดียแดง (Native-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายยิว (Jewish-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายเปอโตริกัน (Puerto Rican American) และกลุ่มอเมริกันเชื้อสายเอเชีย (Asian-American) ปรัชญาการณของพหุวัฒนธรรมและพหุชาติพันธุ์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมอเมริกันทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ

ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องเตรียมเยาวชนซึ่งมีความแตกต่างทางสังคม เพศ ผิวสี ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมให้ได้ทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้าใจผู้อื่น

การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม คือ การจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานค่านิยมและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ที่เน้นสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Bennett 1995: 13) ทั้งนี้เนื่องจากในระบบสังคม (Social System) จะประกอบด้วยกลุ่มชนต่าง ๆ ที่แบ่งลักษณะของกลุ่มตามโครงสร้างของสัญชาติ กลุ่มชน ศาสนา ความสามารถพิเศษ ชนชั้นทางสังคม และเพศ ซึ่งบุคคลสามารถเป็นสมาชิกที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มหนึ่ง และอาจเป็นสมาชิกของหลายกลุ่มที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม

1.5.3 เป้าหมายของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม แม้ว่ามนุษย์ในโลกนี้จะมีความหลากหลายหรือพหุทั้งด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ก็ตาม แต่มนุษย์ในทุกประเทศ คือ พลเมืองของโลกใบเดียวกัน ที่ต้องเผชิญกับปัญหาของโลกไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ไฟป่า หรือแม้กระทั่งสภาวะแวดล้อมที่กำลังคุกคามโลกอยู่เช่นทุกวันนี้ นอกจากนั้น ยังมีปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ด้วยกัน เช่น ปัญหาสงคราม การประหัดประหารกัน การก่อการร้าย อาชญากรรม โรคนครัล ยาเสพติด รวมทั้งปัญหาแรงงาน

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น มนุษย์ในฐานะสมาชิกของโลกนี้ที่ต้องอยู่ร่วมกันและร่วมเผชิญชะตากรรมเดียวกัน จึงต้องช่วยการลดปัญหาดังกล่าว ด้วยการช่วยเหลือ พึ่งพา และโดยเฉพาะการเข้าใจอันดีต่อกันและกัน

ในส่วนของความเข้าใจอันดีต่อกันและกันนั้น ส่วนที่สำคัญที่สุด คือ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของผู้อื่น ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏในโลก มีความแตกต่างกันอย่างมาก การเข้าใจกันของมนุษย์ในโลกนี้จึงต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ด้วย ดังนั้น ประชากรในประเทศต่าง ๆ จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจและสร้างความสำนึกในเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรม แนวคิดและการประพฤติปฏิบัติของคนต่างวัฒนธรรมเป็นอย่างไร จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งที่เราจะต้องศึกษาและเข้าใจอย่างถูกต้อง

สำหรับประเทศไทยนั้น จัดเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งของโลก การเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มย่อยในสังคมไทย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือในการพัฒนาประเทศ ทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ ความยั่งยืน และนำมาซึ่งสันติสุขในที่สุด

การจะทำให้สังคมมีไทยมีความสุขและสันติได้นั้น การใช้มิติพหุวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม มีส่วนสำคัญและที่สำคัญที่สุด การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม ต้องอยู่ด้วยความเข้าใจบนพื้นฐานความเคารพซึ่งกันและกัน การได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมอื่นนอกเหนือจากวัฒนธรรมของเรา ทำให้ทราบว่า กลุ่มคนที่ไม่ได้มีวัฒนธรรมเหมือนเรา เขาอยู่กันอย่างไร มีความรู้สึกอย่างไร ประเทศจะอย่างไรให้ผู้คนในสังคมที่มีความหลากหลายนั้น สามารถอยู่อาศัยและพัฒนาประเทศร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ให้กับเยาวชนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากเยาวชนของชาติได้มีความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคนในสังคมนรอบตัวเขา สามารถบูรณาการความเข้าใจนี้กับการดำเนินชีวิตของตน ย่อมส่งผลทำให้เยาวชนของชาติเกิดความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่รู้สึกรังเกียจเคียดชัง แต่กลับมีความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นแทน และเมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นกำลังของประเทศแล้ว เจตคติเหล่านี้ จะช่วยให้สังคมมีความสามัคคี และความปรองดองระหว่างกันของกลุ่มคนในชาติ ซึ่งนำไปสู่สังคมไทยที่มีความสุขและความเจริญอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมหรือพหุวัฒนธรรมศึกษาในโรงเรียนนั้น คือการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อให้นักเรียนซึ่งมาจากวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างจากวัฒนธรรมหลักของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษานั้น ๆ ได้รับความเสมอภาคในการจัดการศึกษาจากสถาบัน (Banks 2008: 1) รวมทั้งมุ่งให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความแตกต่างของวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในกลุ่มต่าง ๆ ที่ปรากฏทั้งในสถานศึกษาและสังคมโดยรวม

การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ต้องเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ตลอดจนแนวคิดของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ให้นักเรียนมีความรู้สึกและประสบการณ์เชิงบวก เป็นมิตร เคารพ และนับถือบุคคลที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมและเชื้อชาติอื่นๆ ให้นักเรียนพัฒนาความรู้สึกว่าพวกเขาและเราก็เป็นพลเมืองของโลกเช่นกัน นอกจากนี้ นักเรียนควรมีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตน แม้ว่าวัฒนธรรมของตนจะแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ เมื่อนักเรียนทุกวัฒนธรรมตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งกันและกันแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม สามารถทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างจากตนเอง มีเจตคติที่ถูกต้องต่อผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน ตลอดจนมีทักษะในการปฏิบัติต่อผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตน ความมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอยู่ที่ความรู้ความเข้าใจและสำนึกข้ามวัฒนธรรม ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เคารพในวัฒนธรรมของเขา ให้เขาเป็นตัวของเขาเอง รักษาเอกลักษณ์ของเขาไว้ การจัดการเรียนการสอนเรื่องพหุวัฒนธรรมนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรบังคับให้ผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่าง ๆ ออกไป ให้มีวัฒนธรรมเหมือนกับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ให้นักเรียนไม่ต้องละทิ้งอัตลักษณ์ของเขา ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม โดยไม่มีการรังเกียจเหยียดฉันท์

1.5.4 แนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมและการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม แบงก์ส (James A. Banks, 2006: 5) ได้เสนอมิติ (dimensions) ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ออกเป็น 5 มิติด้วยกัน ได้แก่

- 1) การบูรณาการเนื้อหา (Content Integration)
- 2) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process)
- 3) การลดความเดียดฉันท์ (Prejudice Reduction)

4) ความเสมอภาคในการจัดการเรียนการสอน (An Equity Pedagogy)

5) กระบวนการทำให้วัฒนธรรมของโรงเรียนและโครงสร้างทางสังคม มีบทบาทมากขึ้น (An Empowering School Culture and Social Structure)

แนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษา แบงคส์ (Banks, 2004: 15) ให้ความเห็นว่า สถาบันการศึกษาไม่ควรละเลยเรื่องการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม แต่โรงเรียนมักจะจัดการเรียนการสอนอย่างผิวเผิน โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตน มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยแบงคส์ได้ให้แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 แนวทางการจัดหลักสูตรโดยการมีส่วนร่วม (The Contributions Approach) ในการจัดหลักสูตรระดับนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเรียนรู้ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมที่หลากหลาย หรือวัฒนธรรมของกลุ่มผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในโรงเรียน เช่น จัดเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีกรรม วันสำคัญของกลุ่มต่าง ๆ วีรบุรุษหรือประวัติศาสตร์ของกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่

ในการจัดหลักสูตรระดับนี้ เพียงให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป แต่ยังไม่ลึกซึ้งนัก นักเรียนจะเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างผิวเผิน ยอมรับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนที่มีความแตกต่างจากตน แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้ เป็นแนวทางที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำอยู่ ซึ่งนักเรียนเพียงแค่เข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ ไม่มากนัก และเมื่อพูดถึงวัฒนธรรมอื่นหรือคนเชื้อชาติอื่น นักเรียนอาจจะยังมีทัศนคติที่ยึดมั่นหรือมีความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นแบบตายตัว (stereotype) อาจยังไม่เปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือทัศนคติเดิมที่ตนมีต่อวัฒนธรรมกลุ่มอื่น ๆ

ระดับที่ 2 แนวทางการจัดหลักสูตรโดยเพิ่มเนื้อหา (Additive Approach) การจัดหลักสูตรแนวทางนี้ โดยให้ครูผู้สอนเพิ่มเติมเนื้อหา มโนคติ หลักการ และมุมมองเกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้าไปในการจัดการเรียนการสอน หรือหน่วยการสอนที่สอนอยู่เป็นปกติ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิม เช่น การเพิ่มเนื้อหาในการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ชนพื้นเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การจัดหลักสูตรในแนวนี้ อาจมีจุดอ่อนกล่าวคือ ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจวัฒนธรรมอื่นอย่างถ่องแท้ และโรงเรียนไม่มีการอบรมหรือให้ความรู้ครูเพิ่มเติม ทำให้ครูก็ไม่มีความรู้เรื่องการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนอาจไม่บรรลุผล และทำให้นักเรียนไม่เข้าใจวัฒนธรรมอื่นอย่างถูกต้อง

ระดับที่ 3 แนวทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Approach) เป็นวิธีการปรับเปลี่ยนและการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแนวคิด เข้าใจประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และมีการปรับเปลี่ยนให้มิมุมมองวัฒนธรรมอื่น ๆ ในทางที่ถูกต้อง แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้จะจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมและสอดคล้องกับผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมอย่างหลากหลายในโรงเรียน

โดยปกติการจัดทำหลักสูตรนั้น ผู้จัดทำหลักสูตรมักยึดวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่เป็นศูนย์กลาง แต่แนวการจัดหลักสูตรนี้ จะเน้นการมองจากวัฒนธรรมอื่น ให้คนกลุ่มน้อยในสังคมเข้ามาจัดทำหลักสูตรด้วย โดยให้เขามองจากตัวเองว่าอยากให้ผู้เรียนเรียนอะไร ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรพหุวัฒนธรรม ในส่วนของเนื้อหาสาระ จึงต้องจัดใหม่โดยให้มีขอบข่ายเนื้อหาสาระที่กว้างขึ้นกว่าการเรียนอย่างผิวเผิน หรือมีเนื้อหาย่อ ๆ เท่านั้น

ระดับที่ 4 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคม (Social Actions Approach) แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้ นับว่ามีความสำคัญ โดยเน้นการจัดหลักสูตรที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าในสังคมมีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง ผู้เรียนจะใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเพื่อการแก้ปัญหาสังคม แล้วเข้าไปแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม หรือการช่วยเหลือผู้อื่น การที่นักเรียนออกไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม หรือช่วยแก้ปัญหาสังคม จะทำให้นักเรียนได้นำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ไปประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และทำให้สามารถเข้าใจผู้อื่น เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับที่ 4 เป็นการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสามัญสำนึกและมีส่วนช่วยสังคม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในสังคมแห่งความหลากหลาย

หลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนั้น มักเน้นในการจัดทำหลักสูตรระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนได้เข้าใจวัฒนธรรมอื่นๆ เพียงผิวเผินยังไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่แนวทางการจัดทำหลักสูตรระดับที่ 3 และระดับที่ 4 นับว่าเป็นการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากแนวคิดของเบงคส์ที่เสนอแนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมใน 4 ระดับด้วยกันนั้น ถ้านำมาประยุกต์ใช้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรพหุวัฒนธรรมได้หลายแนวทาง ในที่นี้ขอเสนอแนวทางสำคัญ 3 แนวทางด้วยกัน คือ

- 1) การสอดแทรกหรือบูรณาการแนวคิดพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) การสอดแทรกหรือบูรณาการพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) การจัดเนื้อหาพหุวัฒนธรรมเป็นรายวิชาหนึ่ง

1.6 สันติศึกษา (Peace Education)

1.6.1 ความหมายของสันติศึกษา ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2529 :25 - 36) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สันติศึกษา” (Peace Education) ว่ามีความหมายที่เข้าใจอยู่เป็น 2 นัย คือ นัยแรกหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของสันติภาพ (education about peace) และอีกนัยหนึ่ง การศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ (education for peace)

ความหมายในนัยแรก เป็นความหมายที่กว้างและใช้มานานกว่า เน้นที่การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของสันติภาพ นับแต่ขอบเขต ความหมาย เนื้อหา องค์ประกอบ และปัญหาต่างๆ การเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไปในลักษณะหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาของสันติภาพที่เกิดขึ้น (Peace Studies) และอีกลักษณะหนึ่งเป็นการศึกษาเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสันติภาพ (Peace Activities)

ส่วนความหมายที่สอง เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นนั้น เน้นหนักเนื้อหาและกระบวนการทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสร้างความสงบสุขในตัวมนุษย์ สันติสุขในสังคม และสันติภาพขึ้นในโลก สันติศึกษาแบบที่สองนี้จึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่านัยแรก เพราะครอบคลุมกระบวนการของการศึกษาในระบบ (Formal Education) และนอกระบบ (Informal Education) เช่น สื่อสารมวลชน หนังสือ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และเน้นหนักในเรื่องของกระบวนการและผลของการศึกษาที่ก่อให้เกิดสันติขึ้นอย่างจริงจังด้วย

ในระยะแรก ๆ ของความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของสันติศึกษา นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น สันติศึกษามีความหมายกว้างครอบคลุมแนวคิดทั้งสองนัย คือ ทั้งการศึกษาเรื่องของสันติภาพและการศึกษาเพื่อสันติภาพพร้อมกันไป ดังนั้นเมื่อพูดถึงสันติศึกษา (peace education) จึงต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ามีความหมายถึง peace studies หรือ education for peace ในระยะหลัง โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เริ่มปรากฏชัดขึ้นว่าสันติศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อสันติมากขึ้น และการศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพนั้น เน้นหนักไปที่สันติศาสตร์หรือสันติวิทยา (Peace Studies) มากขึ้น ความแตกต่างของสันติศาสตร์และสันติศึกษานั้น จึงเน้นหนักไปที่ผลในทางปฏิบัติมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป สันติศึกษา หมายถึง ความพยายามอย่างหนึ่งในการต่อต้านความขัดแย้ง ความรุนแรง และความไม่สงบในสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้ง ความรุนแรง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และวิธีการแก้ปัญหาความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ

1.6.2 ความมุ่งหมายของสันติศึกษา จากความหมายของสันติศึกษาดังกล่าว ในการศึกษาเรื่องสันติภาพนั้น อาจมีความมุ่งหมายที่ต่างกันไปได้ 2 ประการ คือ

1) เป็นการศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อ **เรียนรู้** และทำความเข้าใจถึงลักษณะความเป็นจริงของสันติภาพ (education about peace) หรือ

2) เป็นการศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อ **สร้าง** สันติภาพให้เกิดขึ้น (education for peace)

นักวิชาการบางท่านใช้คำว่า “สันติวิทยา” หรือ “สันติศาสตร์” เรียกการศึกษาเรื่องสันติภาพที่เน้นวัตถุประสงค์ประการแรก และใช้คำว่า “สันติศึกษา” สำหรับการศึกษาเรื่องสันติภาพที่เน้นวัตถุประสงค์ประการหลัง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ อ้างถึงใน รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ 2533: 9)

วัตถุประสงค์ประการแรกนั้น เน้นการแสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ เช่น การศึกษาหาความหมาย คำว่า สันติภาพ ความพยายามเข้าใจว่าอะไรเป็นสาเหตุของการไม่มีสันติภาพ ทำไมจึงมีการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรง เป็นต้น ส่วนเมื่อผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพแล้ว จะมีทัศนคติที่ใฝ่สันติภาพหรือต้องการสร้างสันติภาพหรือไม่ มิใช่เป็นจุดประสงค์สำคัญของสันติวิทยา หรือสันติศาสตร์ แต่วัตถุประสงค์ประการที่สองซึ่งเป็นของสันติศึกษานั้น เน้นการปลูกฝังทัศนคติใฝ่สันติหรืออย่างน้อยก็มีสมมติฐานว่า เมื่อรู้วิธีการแก้ปัญหาความรุนแรง รู้วิธีสร้างสันติภาพแล้ว จะได้นำไปใช้แก้ปัญหา นำความรู้ไปสร้างสันติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สันติวิทยาหรือสันติศาสตร์นั้นค่อนข้างจะเน้นหนักไปในเรื่องการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะความเป็นจริงของสันติภาพ ส่วนสันติศึกษานั้นมุ่งแสวงหาวิธีปลูกฝังทัศนคติ ใฝ่สันติ ให้มีจิตใจรักสันติ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ราบรื่นและไม่ใช้วิธีการรุนแรงแก้ปัญหา ดังที่ แอนดรู แม็ค (Andrew Mack) ได้สรุปได้ว่า

“สันติศึกษาไม่ควรเพียงแต่เรียนรู้เรื่องของสันติภาพเท่านั้น หากแต่ควรเรียนรู้ที่จะใช้สันติวิธีด้วย”

(Peace education should not only involve learning **about** peace, but also learning to **act** peacefully)

1.6.3 ความเป็นมาของสันติศึกษา จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการศึกษเกี่ยวกับสันติภาพ หรือสันติศึกษานั้น มาจากสงครามความรุนแรง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แนวคิดเรื่องสันติศึกษาเริ่มมีบทบาทกว้างขวางนับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษแรกๆ (1950:1960) องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้พยายามที่จะใช้แนวทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ (education for international understanding) โดยหวังว่าแนวทางการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงของมนุษยชาติได้ทางหนึ่ง หรืออาจเป็นการส่งเสริมสันติภาพได้เช่นกัน

หลักการและวัตถุประสงค์สำคัญของนโยบายทางการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ ซึ่งองค์การยูเนสโก (1985 : 84 อ้างถึงใน วิชัย ตันศิริ 2530 : 225) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. สร้างมิตรระหว่างชาติและการมองโลกอย่างกว้างๆ ในการศึกษาทุกระดับและในทุกรูปแบบ
2. ก่อให้เกิดความเข้าใจและการเคารพซึ่งบุคคลทุกชาติ ศาสนา วัฒนธรรม อารยธรรม ค่านิยม และแนวทางการดำรงชีวิต โดยสอนทั้งวัฒนธรรมและเชื้อชาติของตน และวัฒนธรรมของชาติอื่น
3. ก่อให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ที่มีมากขึ้นระหว่างบุคคลและชาติต่าง ๆ ทั่วโลก
4. ให้เกิดความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น
5. การตระหนักถึงไม่เพียงแต่สิทธิ แต่คำนึงถึงหน้าที่ของบุคคล กลุ่มสังคมและชาติทั้งหลายจะต้องมีต่อกันและกัน
6. การเข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและร่วมมือกันระหว่างชาติ
7. ความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนของตน ประเทศของตนและโลกโดยทั่วไป

การศึกษาระหว่างประเทศควรส่งเสริมการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์ของแต่ละบุคคลให้เหมาะสม การศึกษาควรช่วยพิจารณาความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว การศึกษาควรจะนำไปสู่การยึดถือหลักของความเสมอภาคในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การศึกษาควรจะช่วยพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ความสามารถวิเคราะห์และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ

การศึกษาควรจะเน้นการไม่ยอมรับการอาศัยสงคราม เพื่อวัตถุประสงค์ในการขยายการรุกราน การแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศจะใช้สงครามไม่ได้ อันนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดขององค์การระหว่างประเทศ การศึกษาควรจะทำให้ทุกคนเข้าใจและรับผิดชอบหน้าที่ในการสร้างไว้ซึ่งสันติภาพ และก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ และส่งเสริมสันติภาพของโลก นอกจากนี้ก็ต้องต่อต้านลัทธิอาณานิคม การกีดกันทางผิวและเผ่าพันธุ์และลัทธิชาตินิยมแบบฟาสซิสต์ ฯลฯ

นโยบายของชาติและการบริหารควรส่งเสริมการศึกษาทุกรูปแบบและส่งเสริมให้การศึกษาช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ ความร่วมมือกัน การสร้างไว้ และการพัฒนาซึ่งสันติภาพ นอกจากนี้ ก็มีการร่วมมือกันระหว่างกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการศึกษาระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ ได้มีขึ้น โดยปรากฏในรายละเอียดของ “โครงการการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ” และ “ศูนย์ความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ” ซึ่งทั้งสองโครงการมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนหรือสมาชิกเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างพลเมืองของชาติต่าง ๆ

ในช่วงทศวรรษต่อมา (ค.ศ. 1960 - 1970) สงครามและความขัดแย้งกลับมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสงครามตัวแทน ระหว่างค่ายตะวันตกกับตะวันออก ซึ่งมีสงครามเวียดนามเป็นตัวแทนที่สำคัญ ในปี ค.ศ. 1970 และปีต่อ ๆ มาณั้น เห็นได้ชัดว่า เรื่องของความเข้าใจอันดีระหว่างชาติและเรื่องของนานาชาติ ได้พัฒนาขึ้นเป็นเรื่องของสันติศึกษา และสันติศาสตร์อย่างชัดเจน มีโปรแกรมโครงการหรือศูนย์ที่เกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งของสหรัฐ แคนาดา และอังกฤษ รวมทั้งอินเดียต่างก่อตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก นับแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เมื่อความเคลื่อนไหวทางด้านเนื้อหาสันติศาสตร์เกิดขึ้นมากในช่วง ค.ศ. 1970 นั้น ทางด้านของการศึกษาได้มีความเคลื่อนไหวอย่างมากเช่นกัน นอกจากการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติแล้ว การศึกษาเพื่อสันติภาพก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้น สมาคมนักการศึกษานานาชาติเพื่อสันติภาพของโลกก็ได้จัดตั้งขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. 1969 - 1970 ได้จัดกิจกรรมขึ้นหลายอย่าง (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2529: 111)

การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษายังคงมีดำเนินการสืบต่อมาจนในปัจจุบัน มีประเทศต่าง ๆ ที่จัดการเรียนสันติศึกษาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

อมรวิชัย นาคทรพรพ และจิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร (2553: 9 - 10) ได้ยกตัวอย่างนโยบายของบางประเทศที่เห็นความสำคัญของการสอนสันติศึกษาและคาดหวังจะให้มีการสอนสันติศึกษาในระดับ ดังตัวอย่างประเทศต่อไปนี้

1. แคนาดา กำหนดไว้ว่า สันติศึกษาจะถูกนำมาใช้ในการศึกษาทุกระดับของแคนาดา ภายในปี ค.ศ. 2010

2. บอสเนีย/เฮเซโกวีนา แนวโน้มของสันติศึกษาในโครงการการศึกษา เพื่อสันติของโรงเรียนระดับประถมและมัธยมในบอสเนีย เฮเซโกวีนา แสดงให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในตนเอง ระหว่างบุคคล ระหว่างชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันด้วย เนื่องจากประเด็นของการมองสันติศึกษา มีความเป็นองค์รวมทั้งในแง่จิตวิทยา การเมือง จริยธรรม และเงื่อนไขทางจิตวิญญาณ และไม่มุ่งเน้นเพียงแต่การแก้ไขความขัดแย้ง แต่ยังมุ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย

3. กลุ่มประเทศยุโรป องค์การจากกลุ่มประเทศยุโรป 8 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรีย โครเอเชีย ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮังการี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ และสเปน โดยมีแกนนำคือประเทศออสเตรีย โดยสถาบัน Ludwig Boltzmann Institute for Intercultural Education Research in Villach ได้ร่วมกันสร้างหลักสูตรสันติศึกษา เพื่อใช้ในการอบรมครูในกลุ่มประเทศยุโรปให้สามารถสอนสันติศึกษาเพื่อพัฒนากลุ่มประเทศยุโรปให้เกิดสันติวัฒนธรรม นอกเหนือจากการรวมกลุ่มกันทางการเงิน

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นความพยายามและเคลื่อนไหวของการจัดให้มีการสอนสันติศึกษา โดยมุ่งหวังว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติให้เกิดขึ้นในสังคม สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากระดับภายในของแต่ละบุคคล ออกมาสู่ภายนอก

1.6.4 ลักษณะสำคัญของวิชาสันติศึกษา วิชาสันติศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน ไซยนต์ รัชชกุล (2533: 36 – 38) ได้สรุปลักษณะสำคัญของวิชาสันติศึกษา ใน 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1) สันติศึกษามีลักษณะสหวิทยาการ
- 2) สันติศึกษาเป็นวิชาประยุกต์
- 3) สันติศึกษายึดถือคุณค่าสันติภาพเป็นเป้าประสงค์แนวนำ
- 4) สันติศึกษาได้ศึกษาเรื่องต่าง ๆ ในหลายระนาบและต่างระดับ

1.6.5 แนวทางการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา มีวิธีการสอนอยู่หลายวิธี ได้แก่

1) วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา เป็นวิธีสอนที่อาศัยหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เน้นความสำคัญที่ปัญหาและคำตอบหรือข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหานั้น ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถทางสติปัญญา คิดเป็น รู้จักวิธีการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นการกำหนดและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นการตั้งสมมติฐาน ขั้นการเก็บและรวบรวมข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นสรุปผล การนำวิธีสอนโดยใช้การแก้ปัญหาไปใช้

อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ วัตถุประสงค์ของบทเรียน เนื้อหาของบทเรียน เวลา และตัวผู้เรียน

2) วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวนเป็นการสอนที่พัฒนามาจากการสอนแบบแก้ปัญหา โดยอาศัยหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปหรือคำตอบของปัญหานั้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน สภาพห้องเรียน ปัญหาหรือประเด็นที่จะนำมาสืบสวนสอบสวน และแหล่งความรู้ โดยมีขั้นตอนการสอนเริ่มจากขั้นการสังเกต การกำหนดปัญหา และการตั้งสมมุติฐาน ขั้นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูล ขั้นการพิสูจน์และการสรุป และขั้นนำไปใช้

3) วิธีสอนโดยการอภิปรายเป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อันนำไปสู่การเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการสอนเริ่มตั้งแต่ ขั้นเตรียมการอภิปราย ขั้นดำเนินการอภิปราย และขั้นสรุป การจัดการสอนโดยใช้การอภิปรายมีรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ การอภิปรายกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การนำการสอนโดยใช้การอภิปรายไปใช้ให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงการกำหนดหัวข้อหรือปัญหา การอภิปราย บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน และการจัดสถานที่

4) วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ จากเหตุการณ์หรือบทบาทที่สร้างขึ้น โดยพยายามให้เหมือนสภาพจริงมากที่สุด ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ และค่านิยมที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ปัญหา คือสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม

5) วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนที่ผู้สอนสร้างหรือจำลองเหตุการณ์จริง มาจัดเป็นสถานการณ์จำลอง เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ฝึกฝนการเผชิญกับเหตุการณ์ แก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมทั้งการพัฒนาทัศนคติและค่านิยมด้วย

6. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นกระบวนการที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษา เรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผล ที่มาของคำตอบนั้น มาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

7) เทคนิคพยากรณ์ เป็นวิธีพิจารณาความเป็นไปได้ในอนาคตอย่างเป็นระบบ เป็นระบบ ของการประมาณ คาดการณ์การเปลี่ยนแปลง หรือทางเลือกต่าง ๆ สิ่งที่ยากรณ์ต้องอาศัยเหตุผลเชิง ตรรกวิทยา สมมุติฐาน ข้อมูล และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากเหตุผลทั่วไป จะเกี่ยวข้องกับ เรื่องที่ว่า “อะไรสามารถเกิดขึ้นได้” หรือ “อะไรที่เป็นไปได้” ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูล หรือตัวประกอบต่างๆ

ที่นำมาใช้เพื่อการพยากรณ์ เป้าหมายของการพยากรณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน ตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต โดยเชื่อว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงก็เพื่อนำไปสู่ สังคมอนาคตที่ดีขึ้น

8) พุทธวิธีในการสอน เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท การนำหลักการ สอนและวิธีสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ส่วนวิธี คิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดแห่งปัญญา ใช้ความคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ พระพุทธเจ้า ทรงใช้เป็นแนวทางในการสอนคนให้รู้จักคิดและเข้าใจในธรรม

1.7 ภัยพิบัติทางธรรมชาติในอาเซียน

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ นับเป็นสาระร่วมสมัยเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ซึ่งภัยพิบัติทาง ธรรมชาติ โดยเฉพาะในอาเซียน ที่สำคัญได้แก่ แผ่นดินไหว และสึนามิ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) แผ่นดินไหว (Earthquake) สมจิตร วัฒนคุลัง (2555: 2-29 ถึง 2-33) ได้ให้รายละเอียดไว้ ดังนี้ แผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์สั่นสะเทือน หรือเขย่าของพื้นโลกที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของแผ่น เปลือกโลก (แนวระหว่างรอยต่อธรณีภาค) ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของชั้นหินขนาดใหญ่เลื่อนเคลื่อนที่ หรือแตกหัก และเกิดการโอนถ่ายพลังงานศักย์ผ่านในชั้นหินที่อยู่ติดกัน พลังงานศักย์นี้อยู่ในรูปคลื่น ใหว่สะเทือน จุดศูนย์กลางแผ่นดินไหว (focus) มักเกิดตามรอยเลื่อนอยู่ในระดับความลึกต่าง ๆ ของผิว โลก เท่าที่เคียวัดได้ลึกสุดอยู่ในชั้นแมนเทิล ส่วนจุดที่อยู่ในระดับสูงกว่า ณ ตำแหน่งโลก เรียกว่า จุด เหนือศูนย์กลางแผ่นดินไหว (epicenter)

การสั่นสะเทือนหรือแผ่นดินไหวนี้ จะถูกบันทึกด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า seismograph ส่วน การศึกษาเรื่องแผ่นดินสั่นสะเทือนที่ถูกส่งออกมาเรียกว่า วิทยาแผ่นดินไหว (seismology)

แผ่นเปลือกโลกแต่ละแผ่นจะมีความหนาต่างกัน โดยบางแผ่นมีความหนาถึง 70 กิโลเมตร ในขณะที่บางแผ่นเป็นส่วนที่อยู่ใต้มหาสมุทรจะมีความหนาเพียง 6 กิโลเมตร นอกจากนี้แผ่นเปลือก โลกแต่ละแห่งยังมีส่วนประกอบทางกายภาพและทางเคมีที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อแผ่นเปลือกโลก เคลื่อนที่แยกออกจากกันหรือชนกัน จะทำให้เกิดการสั่นสะเทือนที่มีความรุนแรงมากน้อยต่างกัน

แหล่งกำเนิดของแผ่นดินไหวประมาณร้อยละ 90 ของแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นทั่วโลกและกว่า ร้อยละ 80 ของแผ่นดินไหวขนาดใหญ่เกิดขึ้นในบริเวณวงแหวนแห่งไฟ (Ring of fire) ซึ่งได้แก่บริเวณ รอบมหาสมุทรแปซิฟิกมีลักษณะเป็นเส้นเกือบม้า ความยาวรวมประมาณ 40,000 กิโลเมตร และวางตัว ตามแนวร่องมหาสมุทร แนวภูเขาไฟและบริเวณขอบแผ่นเปลือกโลกโดยมีภูเขาไฟที่ตั้งอยู่ภายในวง แหวนแห่งไฟทั้งหมด 452 ลูก และเป็นพื้นที่ที่มีภูเขาไฟคุกรุ่นอยู่กว่าร้อยละ 75 ของภูเขาไฟคุกรุ่นทั้ง

โลก ซึ่งบางครั้งจะเรียกว่า Circum – Pacific Seismic Belt ภูเขาไฟที่มีชื่อเสียงที่ตั้งอยู่ในวงแหวนแห่งไฟ เช่น ภูเขาไฟวิลลาวัริกา ในชิลี ภูเขาไฟเซนต์เฮเลนส์ ในสหรัฐอเมริกา ภูเขาไฟฟูจิ ในญี่ปุ่น ภูเขาไฟพินาตุโบ มายอนทาล และคานายอน ในฟิลิปปินส์ ภูเขาไฟแทมโบรา เคลุด และเมราปี ในอินโดนีเซีย เป็นต้น

แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในแนววงแหวนแห่งไฟนี้ เช่น แผ่นดินไหวคาสคาเดีย มีขนาด 9 ริคเตอร์ เกิดเมื่อ ค.ศ. 1700 แผ่นดินไหวโลมาฟริเอตา ในแคลิฟอร์เนีย แผ่นดินไหวภาคคันโตในประเทศญี่ปุ่น เมื่อปี ค.ศ. 1923 ทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 130,000 คน แผ่นดินไหวเกรตฮันชินในปี 1995 และครั้งใหญ่ที่สุดที่เคยบันทึกไว้คือ แผ่นดินไหวเมื่อ ค.ศ. 2004 บริเวณมหาสมุทรอินเดียขนาด 9.3 ริคเตอร์ ทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่มบริเวณโดยรอบ โดยเฉพาะอินโดนีเซียที่ถูกถล่มด้วยคลื่นขนาด 10 เมตร มีผู้เสียชีวิตประมาณ 230,000 คน ค.ศ. 2010 แผ่นดินไหวที่ประเทศเฮติขนาด 7.1 ริคเตอร์ มีผู้เสียชีวิตประมาณ 200,000 คน และ ค.ศ. 2011 ที่บริเวณใต้ทะเลที่ชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่น ส่งผลให้เกิดคลื่นสึนามิสูง 10 เมตร ทะลักเข้าแผ่นดินสร้างความเสียหายแก่โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ มีผู้เสียชีวิตกว่า 100,000 คน

ประเทศที่ตั้งหรือมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในแนววงแหวนแห่งไฟ ได้แก่ ประเทศเบลีซ (Belize) โบลิเวีย บราซิล แคนาดา โคลัมเบีย ชิลี คอสตาริกา เอกวาดอร์ ดิมอร์ตะวันออก เอลซัลวาดอร์ ไมโครนีเซีย ฟิจิ กัวเตมาลา ฮอนดูรัส อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น คิริบาตี เม็กซิโก นิวซีแลนด์ นิการา กัว ปาเลา ปาปัวนิวกินี ปานามา เปรู ฟิลิปปินส์ รัสเซีย ซามัว หมู่เกาะโซโลมอน ตองกา ตูวาลู และสหรัฐอเมริกา

พื้นที่เกิดแผ่นดินไหวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่หนึ่งที่เกิดแผ่นดินไหว โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ของประเทศพม่า อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นเขตพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางของการเกิดแผ่นดินไหว ส่วนประเทศไทย หรือประเทศอื่น ๆ อาจได้รับผลกระทบจากการเกิดแผ่นดินไหวในประเทศเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่มีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ของประเทศอินโดนีเซีย อยู่ระหว่างรอยต่อของแผ่นเปลือกโลกยูเรเชีย กับแผ่นเปลือกโลกอินเดีย ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ ตั้งอยู่ระหว่างรอยต่อของแผ่นเปลือกโลกยูเรเชีย กับแผ่นเปลือกโลกฟิลิปปินโน ด้วยลักษณะที่ตั้งของทั้งสองประเทศดังกล่าว จึงส่งผลทำให้ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศฟิลิปปินส์ มีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2) **สึนามิ (Tsunami)** “Tsunami” สึนามิเป็นคำมาจากภาษาญี่ปุ่น เป็นชื่อคลื่นชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยชุดของคลื่นที่มีความยาวคลื่นค่อนข้างมาก และช่วงห่างระยะเวลาของแต่ละลูกคลื่นยาวนาน เกิดจากการเคลื่อนตัวของพื้นทะเลในแนวตั้งฉากตรงแนวรอยเลื่อน หรือการที่มวลของน้ำถูกกระตุ้นหรือรบกวน โดยการแทนที่ทางแนวตั้งของมวลวัตถุ สัมพันธ์กับการเกิดแผ่นดินไหวแผ่นดินถล่มการระเบิดและการประทุของภูเขาไฟหรือแม้กระทั่งการกระทบของอนุภาคขนาดใหญ่ เช่น อุกกาบาตสามารถก่อให้เกิดคลื่นสึนามิได้ ซึ่งคลื่นสึนามิสามารถทำลายชายฝั่งทะเลเป็นสาเหตุให้เกิดความพินาสเสียหายต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

สึนามิ มีสาเหตุการเกิดหลายประการ เช่น การระเบิดอย่างรุนแรงของภูเขาไฟ ภูเขาไฟระเบิดใต้ทะเล การเคลื่อนตัวของเปลือกโลกด้วยแรงเทคโทนิคจากแผ่นดินไหว (Tectonic Earthquake) การเกิดระเบิดใต้น้ำจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ แผ่นดินถล่มไหลลงสู่พื้นทะเล อุกกาบาต ฯลฯ สึนามิ นั้นไม่เหมือนกับคลื่นที่เกิดจากลม ซึ่งเรามักจะสังเกตเห็นคลื่นได้จากในทะเลสาบหรือในท้องทะเลซึ่งคลื่นเหล่านั้นมักเป็นคลื่นที่ไม่สูงนัก หรือคลื่นที่มีลูกคลื่นตื้นๆ ประกอบกับมีระลอกและความยาวของคลื่นที่ค่อนข้างยาวต่อเนื่อง ลมเป็นตัวที่ก่อให้เกิดคลื่นซึ่งเราจะเห็นได้อยู่ทุกๆ ไป ตามชายหาดอย่างเช่น หาดบริเวณแคลิฟอร์เนีย ซึ่งมีคลื่นม้วนตัวกลิ้งอยู่เป็นจังหวะต่อเนื่องจากลูกหนึ่งไปสู่อีกลูกหนึ่ง ซึ่งบางครั้งกินเวลาต่อเนื่องกว่า 10 วินาทีและมีความยาวของลูกคลื่นกว่า 150 เมตร ในทางตรงกันข้ามคลื่นสึนามิ มีความยาวคลื่นเกินกว่า 100 กิโลเมตร และช่วงระยะเวลาของระลอกคลื่นยาวนานกว่า 1 ชั่วโมงซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความยาวของคลื่นที่มีความยาวมากนั่นเอง สึนามิจะเคลื่อนตัวด้วยความเร็วจากบริเวณน้ำลึกเข้าสู่บริเวณฝั่ง เมื่อใกล้ฝั่งความเร็วของสึนามิจะลดลง ความสูงของคลื่นก็จะก่อตั้งสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อขึ้นฝั่งก็จะถาโถมขึ้นสู่ฝั่งอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความสูงของยอดคลื่นสูงมากยิ่งขึ้น เมื่อปะทะเข้าแผ่นดิน พลังงานของมันจะสูญเสียไปเนื่องจากการสะท้อนกลับของคลื่นที่ปะทะชายฝั่งในขณะที่พลังงานของคลื่นที่แผ่เข้าสู่ฝั่งจะถูกทำให้กระจาย พลังงานสู่ด้านล่างและเกิดกระแสน้ำวนวน ทั้งนี้ทั้งนั้นการสูญเสียพลังงานนี้มิได้ทำให้คลื่นสึนามิลดความรุนแรงลงมันยังคงเคลื่อนเข้าปะทะฝั่งด้วยพลังงานอย่างมหาศาล คลื่นสึนามิมิมีพลังงานมหาศาลในการกัดเซาะพลังทำลายโดยเฉพาะชายฝั่งหาดทรายที่ปกคลุมด้วยต้นไม้และพืชพันธุ์จะถูกน้ำท่วมปกคลุม ระดับน้ำจะสูงขึ้นและการเคลื่อนตัวของน้ำที่รวดเร็วจะปะทะกับบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ คลื่นสึนามินั้นบางครั้งสามารถปะทะฝั่งที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 10 เมตร 20 เมตร และบางครั้งอาจสูงถึง 30 เมตร ได้ ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศอินโดนีเซียและประเทศญี่ปุ่นดังได้กล่าวมาแล้ว (สมจิตร วัฒนกุล (2555: 2-33)

3) **ภูเขาไฟในอาเซียน** **ภูเขาไฟ (volcano)** เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สัมพันธ์กับการเกิดแผ่นดินไหว โดยทั่วไปการปะทุของภูเขาไฟมักมีแผ่นดินไหวเกิดขึ้นร่วมด้วย

การเกิดภูเขาไฟ ภูเขาไฟเกิดจากหินหนืดที่อยู่ในชั้นแมนเทิล (ชั้นใต้เปลือกโลก) ถูกแรงอัดให้แทรกออกมาตามรอยแตกขึ้นสู่ผิวโลกด้วยวิธีการปะทุ ไหล หรือพุ่งออกมา โดยหากออกมาผ่านเปลือกโลก เรียกว่า ลาวาหลาก (lava flow) แต่ถ้ายังอยู่ใต้เปลือกโลก เรียกว่า แมกมา (magma) การปะทุของภูเขาไฟจะมีหินหนืด ไร้ออกซิเจน ฟุนละออง เศษหิน และแก๊สต่าง ๆ พุ่งออกมาด้วย

ประเภทของภูเขาไฟ การแบ่งประเภทของภูเขาไฟแบ่งได้หลายประเภทตามเกณฑ์ในการแบ่งดังนี้

การแบ่งประเภทของภูเขาไฟ จำแนกตามรูปร่าง ตามส่วนประกอบที่ทำให้เกิด และชนิดของการปะทุ สามารถจำแนกภูเขาไฟได้ 3 ลักษณะคือ

- 1) ภูเขาไฟสลับชั้น (Composite Cone Volcano)
- 2) ภูเขาไฟรูปโล่ (Shield Volcano)
- 3) ภูเขาไฟกรวดภูเขาไฟ (Cinder Cone)

การแบ่งประเภทของภูเขาไฟ จำแนกตามการไหลของหินละลายออกจากภูเขาไฟ แบ่งได้ 4 ลักษณะคือ

- 1) ภูเขาไฟแบบสโตรมโบลีเยน (Strombolian)
- 2) ภูเขาไฟแบบวัลคานีเยน (Vulcanian)
- 3) ภูเขาไฟแบบฮาวายีเยน (Hawaiian)
- 4) ภูเขาไฟแบบพีลีเยน (Pelean)

นอกจากนี้ คริสโตเฟอร์สัน (Christopherson) ได้แบ่งประเภทภูเขาไฟตามลักษณะการปะทุได้ 2 ประเภท คือ ภูเขาไฟแบบปะทุเงียบ (Effusive eruption) กับภูเขาไฟแบบปะทุระเบิด (Explosive eruption)

แหล่งกำเนิดภูเขาไฟ ภูเขาไฟในโลกมีประมาณ 1,300 ลูก แต่มีเพียง 600 ลูกที่ยังมีพลังอยู่ (active volcanoes) นอกจากนั้นเป็นภูเขาไฟที่ไม่เคยระเบิดเลยในช่วงประวัติศาสตร์ของมนุษย์ (Dormant volcanoes) และซากภูเขาไฟ (Extinct volcanoes) แหล่งกำเนิดภูเขาไฟมีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนที่ของเพลท ดังนั้นจึงมีอยู่ 3 บริเวณ คือ

- 1) ตามแนวมุดตัวของเพลททวีปและเพลทมมหาสมุทร
- 2) ตามแนวสันเขากลางมหาสมุทร ซึ่งเป็นแนวแยกตัวของเพลท รวมทั้งภูเขาไฟในหุบเขาทรุดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของแอฟริกา
- 3) ตามจุดร้อนใต้เปลือกโลก (hot spot) ซึ่งเกิดขึ้นโดด ๆ

ผลกระทบจากภูเขาไฟ ผลกระทบจากการเกิดภูเขาไฟระเบิดมีทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์ และเป็นโทษ

ประวัติการเกิดภูเขาไฟในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคหนึ่งของโลกที่มีเหตุการณ์ภูเขาไฟระเบิดที่มีความรุนแรงและสร้างความเสียหายทั้งทรัพย์สิน และชีวิตของประชาชน โดยเหตุการณ์ภูเขาไฟระเบิดที่สำคัญที่เกิดขึ้นมีดังนี้

- 1) **ภูเขาไฟ Krakatoa** ตั้งอยู่บนเกาะกรากะต้าว ระหว่างเกาะชวา กับเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย
- 2) **ภูเขาไฟมายอน (Mayon Volcano)** ตั้งอยู่ในจังหวัดอัลเบ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ บนเกาะลูซอน อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ภูเขาไฟมายอนเป็นภูเขาไฟที่ยังไม่ดับ เคยเกิดระเบิดมาแล้ว 48 ครั้ง ในรอบ 400 ปี

2. การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล

ในที่นี้ขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล โดยครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้ (1) ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล (2) หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล (3) ประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกล โดยเฉพาะการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยืดสิ่งพิมพ์ และ (4) การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล ชุดฝึกอบรมทางไกลที่พัฒนาขึ้นยึดตามระบบการฝึกอบรมทางไกลของชัชยงค์ พรหมวงศ์ เป็นหลัก

2.1 ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชัชยงค์ พรหมวงศ์ ได้ให้ความหมายของชุดฝึกอบรมทางไกล (อ้างใน กฤษณ์ พลอยโสภณ 2538: 29) ไว้ว่า คือ ชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลอย่างมีระบบระเบียบ ทั้งในส่วนของวิทยาการที่ให้การฝึกอบรม และสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม กำหนดสื่อ กำหนดกิจกรรม กำหนดเนื้อหา ประสพการณ์ และเครื่องมือประเมินผลการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน

ส่วนความสำคัญของชุดฝึกอบรม ชัยขงศ์ พรหมวงษ์ ได้สรุปไว้ดังนี้

- 1) เป็นการวางแผนการฝึกอบรมอย่างมีระบบ
- 2) เป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการฝึกอบรมทางไกล ดำเนินไปตามเป้าหมายในรูปแบบที่ต้องการ (รูปแบบหมายถึง การยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลางหรือยึดประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง)
- 3) ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานต่ำสุด (มาตรฐานต่ำสุด หมายถึง ไม่ว่าจะทำการฝึกอบรมกี่ครั้งก็ตาม ผลที่ออกมาจะได้เท่า ๆ กัน)
- 4) ทำให้สามารถจัดฝึกอบรมที่อิงระบบมากกว่าอิงวิทยากร จากปัญหาที่เกิดขึ้น จะพบว่า วิทยากรจัดฝึกอบรมมักจะใช้ชื่อเสียงฝึกอบรม โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว ซึ่งจำนวนวิทยากรประเภทนี้มีอยู่ไม่มากนัก และกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมก็เป็นเพียงบางกลุ่มเท่านั้น มิได้กว้างขวางทั้งหมด ชุดฝึกอบรมนี้จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถดำเนินการฝึกอบรมโดยใครก็ได้ที่มีความรู้พอสมควร
- 5) ทำให้การฝึกอบรมไม่ขึ้นกับบุคลิกภาพ อารมณ์ หรือสุขภาพของวิทยากร

2.2 หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล

หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล มีอยู่หลายประการ ในที่นี้ขอสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้ (ชัยขงศ์ พรหมวงษ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540: 147)

- 1) มุ่งสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้วิทยากรสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความสามารถ และความสะดวกของแต่ละคน โดยพึ่งพาจากวิทยากรน้อยที่สุด
- 2) มีการจัดสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4 ประการ คือ ให้ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง ให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับผลย้อนกลับทันทีในรูปแบบคำติชมและการชี้แนะแนวทางที่จะตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ผู้รับการฝึกอบรมได้รับการเสริมแรงด้วยการได้รับประสบการณ์ที่เป็นความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้น
- 3) มีระบบการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผ่านการพิสูจน์ด้วยการวิจัยมาแล้วเช่นเดียวกัน
- 4) มีเนื้อหาสาระได้รับการปรุงแต่งและจำแนกไว้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติ เนื้อหา วัสดุ และระดับผู้เรียน
- 5) มีแหล่งวิทยบริการที่จะสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองโดยตรงหรือผ่านระบบตามสาย

- 6) มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการศึกษด้วยตนเองที่บ้านหรือที่ทำงาน ด้วยการจัดสถานที่เรียนหรือมุมการเรียนรู้ที่บ้าน
- 7) มีองค์ประกอบเชิงรูปธรรมและนามธรรมเหมือนกัน
- 8) มีระบบการประเมินตนเองก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนที่ผู้เรียนสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

2.3 ประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชัยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2540 : 149-152) ได้จำแนกประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ 3 ประเภท คือ

- 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก
- 2) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อแพรภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก
- 3) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก

ในที่นี้จะเน้นการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสิ่งพิมพ์เป็นหลัก การผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก ประกอบด้วย ประมวลสาระและแนวการศึกษา

1) ประมวลสาระ เป็นสื่อหลักที่ใช้ควบคู่กับแนวการศึกษา โดยเป็นเอกสารที่เน้นการเสนอเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมนั้น ๆ เป็นสำคัญ เปรียบเสมือนการบรรยายเนื้อหาการอบรม เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่ศึกษาอย่างละเอียด

2) แนวการศึกษา เป็นคู่มือการฝึกอบรม ใช้ควบคู่กับประมวลสาระ แนวการศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของกิจกรรมทั้งหมดของการฝึกอบรม

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตประมวลสาระ และแนวการศึกษา มีดังนี้

1) ประมวลสาระ ซึ่งจัดเป็นสื่อหลักของการฝึกอบรมทางไกลนั้น เนื้อหาสาระที่ผู้ให้การอบรมต้องการจะเสนอนั้น จะนำมาบรรจุไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมอย่างสมบูรณ์ ประมวลสาระชุดฝึกอบรมมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ส่วน คือ

ก. ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการใช้ชุดฝึกอบรม ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียดชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

ข. ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรมที่ปรากฏในประมวลสาระชุดฝึกอบรมนั้น ประกอบด้วย แผนการฝึกอบรมประจำหน่วยและแผนการฝึกอบรมประจำตอน

ในแผนการสอนประจำหน่วย จะระบุชื่อหน่วย ชื่อตอน แนวคิด และวัตถุประสงค์ ส่วนแผนการสอนประจำตอน ก็มีองค์ประกอบคือ ชื่อตอน ชื่อหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์

ค. ส่วนที่เป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระ เมื่อจัดทำแผนหน่วยและแผนตอนประจำการฝึกอบรมแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเสนอเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่อง

ง. ส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม ผู้ผลิตเอกสารชุดฝึกอบรม ลงรายการเอกสารที่อ้างอิงทุกเล่มที่ใช้ในการเขียนงานวิชาการทั้งส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม

2) แนวการศึกษา ซึ่งจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนประจำชุดฝึกอบรม เอกสารในส่วนที่เป็นแนวการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

ก. ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการศึกษา ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียดชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

ข. ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม ในส่วนนี้จะนำจากแผนการฝึกอบรมประจำหน่วยและแผนการฝึกอบรมประจำตอน ที่ปรากฏในประมวลสาระมาใส่ไว้

ค. ส่วนที่เป็นสาระสังเขป คือส่วนที่ผู้เขียนสรุปความสำคัญจากเนื้อหาสาระที่เสนอรายละเอียดไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมในแต่ละเรื่องหรือแต่ละตอน

ง. ส่วนที่เป็นกิจกรรมและแนวตอบ เป็นการกำหนดงานหรือภารกิจทุกอย่างให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติ หลังจากที่ได้ศึกษาเนื้อหาสาระต่าง ๆ ในประมวลสาระในแต่ละเรื่อง แต่ละตอน แต่ละหน่วยจบแล้ว การกำหนดกิจกรรมจะครอบคลุมกิจกรรมระหว่างเรียนและกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมประสบการณ์ กิจกรรมท้ายเรื่องหรือท้ายตอนจะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้อบรมนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปแล้วมาตอบ

เมื่อให้ผู้รับการอบรมลงมือประกอบกิจกรรมใด ๆ เขาต้องทราบว่าเขาทำไปหรือตอบไปนั้น ถูกต้องหรือไม่ ผิดพลาดอย่างไร จึงจำเป็นต้องให้ผลย้อนกลับ (Feedback) หรือแนวตอบใน 5 ลักษณะ ดังนี้ (1) เฉลย คือให้คำตอบในกรณีที่มีคำตอบถูกต้องเพียง 1 ชุด เช่น เฉลยคำตอบข้อสอบแบบปรนัย (2) ตอบให้ดูเป็นตัวอย่างโดยใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมที่ได้ทำ เช่น การสรุปหรืออธิบายประเด็นที่กำหนด (3) ชี้แนะวิธีตอบโดยกำหนด “ธง” หรือ “คำหลัก” ที่ต้องกำหนดไว้ในคำตอบ (4) ชี้แหล่งที่จะให้ผู้รับการฝึกอบรมตรวจสอบคำตอบโดยกำหนดหน้าหัวเรื่องและย่อหน้าให้ชัดเจน และ (5) อธิบายลงเทพันท์กเสียงหรือซีดีเรื่องเพื่อให้ความกระจำเพียงพอให้ผู้รับการฝึกอบรมจะตรวจสอบได้ว่าตนตอบถูกหรือผิด

2.4 การทดสอบประสิทธิภาพชุดอบรมทางไกล

เมื่อได้พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบคุณภาพว่ามีคุณภาพหรือไม่ ในการวิจัยครั้งนี้กระบวนการตรวจสอบคุณภาพใช้วิธีการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมโดย

ยึดหลักการของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ดังมีรายละเอียดดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540 : 210 - 213)

1) ความหมายของการทดสอบประสิทธิภาพ การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการตรวจสอบคุณภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อให้ทราบว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยนำชุดฝึกอบรมทางไกลไปทดลองใช้เบื้องต้น (Tryout) ปรับปรุง และนำไปใช้จริง (Trial Run หรือ Pilot Testing) จนแน่ใจว่าในแต่ละหน่วยนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2) ความจำเป็นที่ต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพ ความจำเป็นที่ต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพมี 3 ประการ คือ

ก. เพื่อประกันคุณภาพว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกเป็นจำนวนมาก หากมิได้ทดสอบประสิทธิภาพเสียก่อน หากผลิตออกมาแล้วใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็จะเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเงินและเวลา

ข. เพื่อแน่ใจว่าผู้รับการฝึกอบรมสามารถเรียนจากสื่อการสอนที่มีคุณภาพแล้ว ผู้รับการอบรมในระบบการฝึกอบรมทางไกลมีสิทธิที่จะได้รับประมวลสาระ แนวการศึกษา และสื่อประกอบต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสูงเพื่อให้สามารถเล่าเรียนได้ด้วยตนเอง หากมิได้ทดสอบประสิทธิภาพสถาบันการฝึกอบรมทางไกลก็ไม่แน่ใจว่าชุดฝึกอบรมทางไกลที่ส่งไปให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

ค. เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกล การทดสอบประสิทธิภาพทำให้ได้รับข้อมูลที่น่ามาใช้ในการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกลได้อย่างตรงจุด โดยไม่จำเป็นต้องเริ่มทำใหม่ทุกครั้ง ทำให้ประหยัดเงินและเวลา

3) วิธีการทดสอบประสิทธิภาพ ทำได้ 2 ระดับ คือ

ก. ทดลองใช้เบื้องต้นเป็นการทดสอบประสิทธิภาพก่อนการทดลองใช้จริง โดยทดสอบประสิทธิภาพที่ผู้ทดลองสามารถนำผลการทดลองใช้เบื้องต้นไปปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกลก่อนนำไปทดลองใช้จริง การทดลองใช้เบื้องต้นมีขั้นตอน 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ทดลองแบบเดี่ยว เป็นการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลกับผู้รับการฝึกอบรม 1 คน โดยเริ่มทดลองกับผู้รับการฝึกอบรมระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยผู้ผลิตต้องคอยสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด แล้วนำไปปรับปรุงให้ถึงเกณฑ์ ขั้นที่ 2 การทดลองแบบกลุ่มเป็นการทดสอบชุดฝึกอบรมทางไกลที่ปรับปรุงแล้วกับผู้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 6-10 คน โดยสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด แล้วปรับปรุงให้ถึงเกณฑ์ และขั้นที่ 3

การทดลองแบบสนามเป็นการทดสอบชุดฝึกอบรมทางไกลที่ปรับปรุงจากแบบกลุ่มแล้วไปทดสอบกับผู้รับการฝึกอบรม ประมาณ 40-100 คน เพื่อนำผลมาปรับปรุงขั้นสุดท้ายก่อนส่งผลิตจำนวนมาก เพื่อนำไปทดลองใช้จริงในชั้น “Trial Runs” หรือ “Pilot Testing”

ข. การทดลองใช้จริงเป็นการทดสอบประสิทธิภาพ โดยการนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผลิตขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาขึ้นไป แล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงก่อนที่จะผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลจำนวนมาก

4) การกำหนดเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพ มี 3 ประเภท คือ

ก. เกณฑ์ความก้าวหน้าในการเรียนได้จากผลต่างระหว่างคะแนน การทดสอบหลังเรียนและการทดสอบก่อนเรียน โดยหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ พัฒนาการของผู้รับการฝึกอบรมเพิ่ม โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 25 หรือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 หรือ .05 แล้วแต่ความยากง่ายของเนื้อหา

ข. เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการกับผลลัพธ์ เป็นการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่ของพฤติกรรมต่อเนื่องหรือกระบวนการ (Evaluation of Process – E_1) คือพิจารณาจากผลของการประกอบกิจกรรมระหว่างเรียนจากประมวลสาระ โดยการนำผลของการตอบมาให้คะแนนเปรียบเทียบกับประเมินผลลัพธ์ (Evaluation of Products – E_2) คือ พิจารณาจากผลการทดสอบหลังเรียน เกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ $E_1/E_2 = 80/80$ หรือ $75/75$ สำหรับเนื้อหาที่เป็นจิตพิสัยหรือทักษะพิสัย การยอมรับประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลไม่ควรต่ำหรือสูงกว่า $\pm 2.5\%$ การยอมรับประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลกำหนดไว้ 3 ระดับ คือ ระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกิน 2.5% ขึ้นไปต้องปรับกิจกรรมและแบบทดสอบแล้วทดลองใหม่ หากค่ายังสูงกว่า 2.5% ต้องปรับเกณฑ์ให้สูงขึ้น ระดับที่เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ไม่เกิน $\pm 2.5\%$ และระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าต่ำกว่า 2.5%

ค. เกณฑ์ด้านคุณภาพ ทำได้จากความพอใจของผู้รับการอบรมที่ได้จากการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล ได้แก่ พัฒนาการในทางที่ดีของคุณลักษณะผู้รับการฝึกอบรม เช่น การหาความรู้ด้วยตนเอง การควบคุมตนเอง การควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ ผู้รับการฝึกอบรมที่เรียนด้วยชุดฝึกอบรมทางไกลในด้านความถูกต้องและการปรุงแต่งเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้รับการฝึกอบรม ความมั่นใจของผู้รับการอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล และคุณภาพด้านเทคนิค เกณฑ์ควรตั้งไว้ควรอยู่ในรูปดีมาก (4.50-5.00) ดี (3.50-4.49) หรือเกณฑ์ในรูปแบบอื่นที่สามารถตรวจสอบคุณภาพได้

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสาระร่วมสมัยนั้น พบว่า นักวิชาการ นักศึกษา สถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ศันสนีย์ วงศาโรจน์ (2537) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาปัญหาและความต้องการของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่ม 4 กรุงเทพมหานครกับหลักสูตรครอบครัวศึกษา ผลการศึกษา ปรากฏดังนี้

นักเรียนมีปัญหาในด้านร่างกายน้อยที่สุด นักเรียนมีปัญหา มากที่สุดในเรื่องของการเป็นสิ่ว และการมีกลิ่นตัว ในด้านความผิดปกติทางเพศ นักเรียนมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ปัญหาของนักเรียน คือมีความรักในเพศเดียวกันและ โกรธเมื่อเพื่อน ไปสนิทกับคนอื่น ด้านเพศสัมพันธ์นักเรียนมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด ปัญหาที่นักเรียนกังวลมากที่สุด คือกลัวติด โรคทางเพศสัมพันธ์ โดยไม่รู้ตัว ด้าน ครอบครัวและการปรับตัวตัวนักเรียนมีปัญหาในระดับน้อย นักเรียนมีปัญหา มากในเรื่องของการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น โดยเฉพาะเพื่อนและสังคม

นักเรียนมีความต้องการด้านร่างกายในระดับน้อย โดยนักเรียนต้องการมีความรู้ในเรื่องอวัยวะ และหน้าที่ของอวัยวะ และต้องการทราบสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายในร่างกายมากที่สุด ด้านเพศสัมพันธ์นักเรียนมีความต้องการระดับน้อย นักเรียนต้องการทราบรายละเอียดต่าง ๆ และอันตรายเกี่ยวกับการทำแท้งและต้องการมีความรู้ ในเรื่องโรคที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์การป้องกัน และการรักษา ด้านครอบครัวและการปรับตัว นักเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับน้อยก่อนไปทางปานกลาง นักเรียนต้องการมีความรู้ในวิธีการควบคุมอารมณ์ตนเอง การปรับตัว การวางแผนครอบครัว และการคุมกำเนิด

ผลการเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการของนักเรียน นักเรียนมีปัญหาและความต้องการ แตกต่างกันทั้งสามกลุ่ม โดยด้านความผิดปกติทางเพศและด้านครอบครัวและการปรับตัวนักเรียน มีระดับปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 คือนักเรียนจากโรงเรียนสหศึกษา มีปัญหา แตกต่างจากนักเรียน โรงเรียนหญิง และนักเรียนจากโรงเรียนชายมีปัญหาแตกต่างจากนักเรียนหญิง ด้านร่างกาย นักเรียนทั้งสามกลุ่มมีระดับปัญหาที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ด้านเพศสัมพันธ์ นักเรียนมีระดับปัญหาไม่แตกต่างกัน ในเรื่องของความ ต้องการ นักเรียนทั้งสามกลุ่มมีระดับความ ต้องการในด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนในด้านเพศสัมพันธ์ นักเรียนมีระดับความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยนักเรียนจาก โรงเรียนหญิงมีระดับ ความต้องการ ต่างจากนักเรียน โรงเรียนสหศึกษาและนักเรียนจาก โรงเรียนชาย นักเรียนชายจาก

โรงเรียนชายกับนักเรียนชายจากโรงเรียนสหศึกษา นักเรียนหญิงจากโรงเรียนหญิงกับนักเรียนหญิงจากโรงเรียนสหศึกษา ก็มีปัญหาและความต้องการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาความสอดคล้องของปัญหาและความต้องการของนักเรียนกับหลักสูตรครอบครัวศึกษาพบว่า ด้านร่างกายหลักสูตรสนองตอบปัญหาและความต้องการของนักเรียน ได้ครบในเรื่องต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ อิทธิพลการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย เป็นต้น ด้านการปรับตัวและครอบครัว หลักสูตรสนองตอบปัญหาและความต้องการได้บางส่วน เช่น การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด แต่ในเรื่องของการปรับตัว เนื้อหาในเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับตัวในครอบครัวยังไม่มี ด้านเพศสัมพันธ์หลักสูตร ไม่สามารถสนองตอบปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้โดยเฉพาะ ในเรื่องของการรู้และอันตรายเกี่ยวกับการทำแท้ง และความรู้ในเรื่องโรคทางเพศสัมพันธ์การป้องกันและการรักษา

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เสนอแนะในสองประเด็นคือเรื่องของเพศสัมพันธ์กับการปรับตัวควรจะได้นำเนื้อหาของวิชาสุขศึกษาตอนปลาย มาสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยปรับเนื้อหาและคำพูดต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียนและเพิ่มเนื้อหาในเรื่องของการทำแท้ง โดยจัดให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียนด้วย

อำพันธ์ สมบูรณ์ (2537) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดสตรีศึกษาในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ตามทฤษฎีของนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า การจัดสตรีศึกษาในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาควรสอดคล้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตั้งแต่ในครอบครัว ให้การศึกษาในทุกระดับชั้น และศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดได้ทั้งการบูรณาการและเป็นรายวิชา เป้าหมายของสตรีศึกษาในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และทักษะที่จะสร้างเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ การพัฒนาสตรีและการแก้ไขเกี่ยวกับสตรีในสังคม เนื้อหาของสตรีศึกษาจะสอดคล้องกับเป้าหมายของสตรีศึกษาโดยประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสตรี ศักยภาพสตรี การพัฒนาสตรี การศึกษาปัญหาและการแก้ไขปัญหาของสตรี กิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดให้สอดคล้องกันทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยให้คำนึงถึงระดับชั้น เนื้อหา วัสดุภาวะ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การวัดและประเมินผลสตรีศึกษาควรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เครื่องมือและการวัดและประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบที่เหมาะสม

อัจฉรี หังสตุต (2549) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1) ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 83.2 มีอายุระหว่าง 60 - 74 ปี มีสถานภาพสมรสในลักษณะสมรสและเป็นหม้ายใกล้เคียงกัน ร้อยละ 47.1 มีบุตรจำนวน 1 - 3 คน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษามีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท เป็นส่วนมาก โดยมีรายได้มาจากลูก หลานเป็นหลักเพราะไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบัน ผู้สูงอายุร้อยละ 75 ปัจจุบันมีภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวานความดันโลหิตสูง หรือไขมันในเส้นเลือด หรือมีโรคแทรกซ้อนอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีทัศนคติต่อการเข้าร่วมทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากยังมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวของผู้สูงอายุเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัวในระดับสูง

2) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้สูงอายุระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนสูงหรือมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา

3) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพในปัจจุบัน รายได้ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ลักษณะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว และขนาดของครอบครัว

วินัส วัชวณะ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัว กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.80 เป็นเพศชาย ร้อยละ 44.20 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.0 ส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรสเป็นชีวิตคู่ คิดเป็นร้อยละ 68.00 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาร้อยละ 73.30 รองลงมาระดับมัธยมศึกษา

ขึ้นไปร้อยละ 20.30 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกินเดือนละ 2,700 บาทคิดเป็นร้อยละ 57.75

2. คุณลักษณะด้านครอบครัว คุณลักษณะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ด้านลักษณะครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวขยายคิดเป็นร้อยละ 50.20

สัมพันธภาพในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าสัมพันธภาพในภาพรวมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า

ด้านความรัก ปรองดอง ห่วงใยซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพด้านนี้ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$)

ด้านมีการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สัมพันธภาพด้านนี้ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$)

ด้านมีความเคารพยกย่องให้เกียรติต่อกัน สัมพันธภาพด้านนี้ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$)

ด้านมีการดูแลและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีปัญหา สัมพันธภาพด้านนี้ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$)

ด้านมีกิจกรรมร่วมกันในชีวิตประจำวัน สัมพันธภาพด้านนี้ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$)

3. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิต ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านสภาพจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสภาพสภาพแวดล้อม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ด้านสุขภาพกาย คุณภาพชีวิตขององค์ประกอบด้านสุขภาพกายของผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$)

ด้านสภาพจิตใจ คุณภาพชีวิตขององค์ประกอบด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$)

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพชีวิตขององค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$)

ด้านสภาพแวดล้อม คุณภาพชีวิตองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1) คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า อายุ สถานภาพสมรส และรายได้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\chi^2 = 54.55, 11.30$ และ 75.38 ตามลำดับ) ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\chi^2 = 10.31$) ส่วนเพศไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย

คุณลักษณะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\chi^2 = 98.28$) ส่วนจำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย

2) คุณภาพชีวิตด้านสภาพจิตใจ คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า เพศ ระดับการศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\chi^2 = 10.14, 18.96$ และ 43.32 ตามลำดับ) อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\chi^2 = 7.75$) ส่วนสถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพจิตใจ

คุณลักษณะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($\chi^2 = 33.77$) ส่วนจำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสภาพจิตใจ

3) คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 10.67, 17.69, 14.23$ และ 22.27 ตามลำดับ) สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 7.25$)

คุณลักษณะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

($\chi^2 = 24.25$) ส่วนจำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

4) คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 25.16, 12.02, 17.69$ และ 19.19

ตามลำดับ) ส่วนเพศไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม

คุณลักษณะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 24.68$) จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\chi^2 = 11.22$) ส่วนลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อม

สิริวรรณ ศรีพหล (2551) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลโลกของนักเรียนสำหรับครูสังคัมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลโลกของนักเรียนสำหรับครูสังคัมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมา 3 หน่วยมีประสิทธิภาพ 80.38/81.50 79.75/80.50 และ 78.38/78.75 ตามลำดับ เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ความก้าวหน้าในการฝึกอบรมของผู้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกล มีความเห็นว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีความคุ้มค่า ความน่าสนใจ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในระดั้มาก

สุวพัชร ฤทธิโสสม (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุของครอบครัว ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.3 โดยมีอายุเฉลี่ย 42.2 ปี (S.D. = 10.3 ปี) อายุต่ำสุด 20 ปี สูงสุด 68 ปี โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 34.8 รองลงมาอายุ 30 -39 ปี ร้อยละ 27.4 ส่วนมากสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ร้อยละ 37.5 รองลงมาคือระดับประถมศึกษาปีที่ 5-7 ร้อยละ 24.4 มีสถานภาพคู่มากที่สุด ร้อยละ 68.5 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 37.3 รองลงมาเป็นเกษตรกร ร้อยละ 29.2 มีค่ากลางรายได้ของครอบครัวต่อเดือน 8,300 บาท เฉลี่ย 10,660.90 บาท (S.D. = 7584.70 บาท) รายได้ต่อเดือนต่ำสุด 3,000 บาท สูงสุดที่ 62,000 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 -10,000 บาท ร้อยละ 64.0 รองลงมาคือ 10,001 -15,000 บาท ร้อยละ 12.8 มากกว่าครึ่งหนึ่งมีรายได้เพียงพอไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 57.7 กลุ่ม

ตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในฐานะบุตรร้อยละ 64.5 รองลงมา คือสามี/ภรรยา ร้อยละ 17.1 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวร้อยละ 54.2 โดยเป็นความดันโลหิตสูงมากที่สุดร้อยละ 33.9 รองลงมา คือเบาหวาน โรคกระดูกและกล้ามเนื้อ และเป็นทั้งเบาหวานและความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 22.8, 15.8 และ 10.2 ตามลำดับ เมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วยจะรักษาที่โรงพยาบาลรัฐหรือสถานีนอนมัย เป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 92.7 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 84.4 จากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลของรัฐมากที่สุดร้อยละ 67.3 รองลงมาคือเจ้าหน้าที่สถานีนอนมัย อาสาสมัครสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก คิดเป็นร้อยละ 54.2, 45.6 และ 13.4 ตามลำดับ หัวข้อที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพเป็นเรื่องอาหารมากที่สุดร้อยละ 83.6 รองลงมา คือ เรื่องการออกกำลังกาย อารมณ์ นอนมัยสิ่งแวดล้อม อโรคา และอบายมุข คิดเป็นร้อยละ 79.8, 42.8, 41.6, 38.8 และ 32.0 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยรวม อยู่ในระดับสูง มีความเฉลี่ย 2.44 คะแนน (S.D. = .36 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน เมื่อจำแนกเป็นระดับ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงร้อยละ 72.04 มีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระดับปานกลางร้อยละ 24.49 และมีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระดับต่ำเพียงร้อยละ 3.02

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงและปานกลาง โดยมีพฤติกรรม ด้านการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตใจอารมณ์อยู่ในระดับสูง และมีความเฉลี่ยสูงสุดที่ 2.55 คะแนน (S.D. = 42 คะแนน) รองลงมา คือ พฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพด้านร่างกายอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกันโดยมีค่าเฉลี่ย 2.47 คะแนน (S.D. = .38 คะแนน) ในขณะที่พฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านสังคม เศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2.31 คะแนน (S.D. = .52 คะแนน) เมื่อพิจารณาถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับทั้ง 3 ด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านจิตใจอารมณ์ และด้านร่างกายอยู่ในระดับสูง จำนวนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 73.30 และ 72.29 ตามลำดับ ในขณะที่มีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจสังคมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 65.24 มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านร่างกาย และด้านจิตใจอารมณ์ อยู่ในระดับปานกลางจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 22.92 และ 21.91 ตามลำดับ มีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านสังคม เศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 25.69 ในขณะที่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ

ร้อยละ 9.07 และมีพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านร่างกาย และด้านจิตใจอารมณ์อยู่ในระดับต่ำเท่ากันคือร้อยละ 4.79

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัว

1) ปัจจัยนำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 11.66 คะแนน (S.D. = 1.71 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 13 คะแนน ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอยู่ในระดับดีร้อยละ 80.4 รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในระดับปานกลาง ร้อยละ 16.6 กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.39 คะแนน (S.D. = .41 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 4 ส่วนใหญ่มีทัศนคติเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ อยู่ในระดับดี ร้อยละ 76.3 รองลงมา มีทัศนคติเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 23.2

2) ปัจจัยเอื้ออำนวย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.51 คะแนน (S.D. = .56 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ส่วนใหญ่มีการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 71.03 รองลงมา มีการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ระดับต่ำ 16.88 และมีการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ อยู่ในระดับดี เพียงร้อยละ 12.09 กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 2.70 คะแนน (S.D. = .56 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพระดับปานกลาง ร้อยละ 68.01 รองลงมา มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับดี ร้อยละ 19.90 และมีประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 12.09

3) ปัจจัยสนับสนุน พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนอยู่ในระดับดีค่าเฉลี่ย 3.03 คะแนน (S.D. = .43คะแนน) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ร้อยละ 71.28 รองลงมาได้รับการสนับสนุนในระดับดีและต่ำ ร้อยละ 25.44 และ 3.27 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างได้รับการขัดขวางในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.25 คะแนน (S.D. = .35 คะแนน) ส่วนใหญ่ได้รับการขัดขวางระดับปานกลางร้อยละ 69.27 ระดับต่ำร้อยละ 29.72 และได้รับการขัดขวางระดับดี ร้อยละ 1.01

4) อิทธิพลของปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้ออำนวย และปัจจัยสนับสนุน ที่มีต่อพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัว พบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .001 ถึง .716 ซึ่งมีค่าไม่เกิน .80 และค่า Tolerance \geq .413 ซึ่งมากกว่า .19 และค่า VIF \leq 2.421 ซึ่งน้อยกว่า 5.3 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง สามารถใช้เป็นตัวแปร

อิสระสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยได้ และตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .007 ถึง .577 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 คู่ ระหว่างพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัว กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทักษะคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การเข้าถึงแหล่งประโยชน์ และประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพ

พบว่าปัจจัยนำเข้า ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพเกษตรกร ค่าขาย รัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ แม่บ้าน/ไม่ได้ทำงาน/นักเรียนนักศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ความรู้และทักษะคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ปัจจัยเอื้ออำนวย ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งประโยชน์ ประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพ และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนและชัดเจน สามารถอธิบายพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัวได้ร้อยละ 43.6 ($R^2 = .436$) โดยปัจจัยนำเข้า 3 ตัว คือ รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และทักษะคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และปัจจัยเอื้ออำนวย 1 ตัว คือ ประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพ สามารถอธิบายพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยประสบการณ์ในการส่งเสริมสุขภาพมีอำนาจในการทำนายสูงที่สุด (ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.536) รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทักษะคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน (ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.203, 0.152 และ -0.111 ตามลำดับ) โดยรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของครอบครัว

สิรินาฏ พรเจริญ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องพัฒนาการทางเพศโดยใช้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ KWL PLUS รายวิชาครอบครัวศึกษาและความปลอดภัยในชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียนออนไลน์เรื่องพัฒนาการทางเพศโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ KWL PLUS รายวิชาครอบครัวศึกษาและความปลอดภัยในชีวิต มีประสิทธิภาพ 81.00/84.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 2) ผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศิริวรรณ ศรีพหล (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถานศึกษา จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูสังคัมศึกษาให้ความสำคัญเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดสอนในสถานศึกษา แต่ครูส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติศึกษาในระดับน้อย แนวทางการจัดการเรียนการสอนควรสอดแทรกหรือบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนเนื้อหาที่จะนำมาสอนควรเน้นทั้งในส่วนของความรู้และการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ครูสังคัมศึกษามีความต้องการที่จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาโดยเน้นการอบรมในระบบทางไกล (2) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถานศึกษา ทั้ง 3 หน่วย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้ และ (3) ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถานศึกษา หลังการฝึกอบรมสูงกว่าการก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สิริวรรณ ศรีพหล (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคัมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูสังคัมศึกษาให้ความสำคัญเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดสอนในสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส แต่ครูส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย และมีความเห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนควรบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนเนื้อหาที่จะนำมาสอนควรเน้นทั้งในส่วนของความรู้และการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคัม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ครูสังคัมศึกษามีความต้องการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมโดยเน้นการฝึกอบรมในระบบทางไกล (2) ร่างต้นแบบระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคัมศึกษา โดยภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าเป็นระบบที่มีองค์ประกอบและขั้นตอนชัดเจน เป็นลำดับต่อเนื่อง และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าเป็นระบบการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และ (3) การตรวจสอบและรับรองต้นแบบชิ้นงาน คือ ระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคัมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าต้นแบบชิ้นงานที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับดีมาก เป็นระบบการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจและการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมเป็นเรื่องใหม่ ที่ควรส่งเสริม โดยเฉพาะครูสังคัม

ศึกษาได้นำไปจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบ และให้การรับรองระบบ การจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคมศึกษา

สิริวรรณ ศรีพหล (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูสังคมศึกษาให้ความสำคัญเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนพหุ วัฒนธรรมมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดสอนในสถานศึกษา โดยเฉพาะ โรงเรียนที่อยู่ใน เขตพื้นที่การศึกษาสงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส แต่ครูส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พหุวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย และมีความเห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนควรบูรณาการไว้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนเนื้อหาที่จะนำมาสอนควรเน้นทั้งใน ส่วนความรู้ และการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ครูสังคมศึกษามีความ ต้องการที่จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม โดยเน้นการฝึกอบรมใน ระบบทางไกล (2) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนพหุ วัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา ทั้ง 5 หน่วย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้ (3) ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียน การสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา หลังการฝึกอบรมสูงกว่าการก่อนการฝึกอบรมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (4) กลุ่มตัวอย่างได้รายงานว่าได้ นำความรู้จากการศึกษาชุด ฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนใน สถานศึกษา ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น และชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าวเหมาะที่จะใช้เป็นคู่มือสำหรับครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียน การสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษาต่อไป

จากงานวิจัยที่นำมาทบทวนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสาระร่วมสมัย นั้น มีทั้งในส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และส่วนที่ศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลในสาระร่วมสมัยต่าง ๆ

